

Det nationella arbetet med hemslöjden som näringsgren under åren 2008-2014

Naturvetenskapliga
fakulteten

Elin Danielsson

**Uppsats för avläggande av filosofie kandidatexamen i
Kulturvård, Ledarskap i slöjd och kulturhantverk**

15 hp

**Institutionen för kulturvård
Göteborgs universitet**

2014:28

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det nationella arbetet med hemslöjden som näringsgren under åren 2008-2014

Elin Danielsson

Handledare: Viveka Berggren Torell

Kandidatuppsats, 15 hp
Ledarskap i slöjd och kulturhantverk
Lå 2013/14

Förord

Jag vill tacka alla mina informanter för att ni så generöst ställde upp med er kunskap.
Jag vill också tacka min handledare, Viveka Berggren Torell.
Tack också till alla er som stöttat mig under den här processen.
Ett extra tack vill jag rikta till Aurora och Ester.

UNIVERSITY OF GOTHENBURG
Department of Conservation
P.O. Box 130
SE-405 30 Göteborg, Sweden

www.conservation.gu.se
Ph +46 31 786 47 00
Fax +46 31 786 47 03

Bachelor's programme in Leadership and in Handicraft
Graduating thesis, BA/Sc, 2014

By: Elin Danielsson
Mentor: Viveka Berggren Torell

The national work of handicraft as a business in the years 2008-2014

ABSTRACT

The essay deals with how Swedish national authorities have treated handicraft as business during the years 2008-2014. In 2008 a report came that dealt with the difficulties the business was experiencing. This essay has through interviews with people working at the relevant authorities and reading of annual reports from Nämnden för hemslöjdsfrågor, tried to find the answer to the question: What has been done at the national level to strengthen active handcrafters in their business during the years 2008-2014? The essay found the most important work to be the one in the project "Näringskonsulent".

The essay also asks what is cultural and creative industries, how is handicraft in this context? And how does Tillväxtverket work with handicraft as a business? This question turned out to be too big cover, but the essay shows how the authorities has been work with the field.

Title in original language:
Language of text: swedish
Number of pages: 42
Keywords: Handicraft, cultural and creative industries, Nämnden för hemslöjdsfrågor,

ISSN 1101-3303
ISRN GU/KUV—14/28--SE

1. INLEDNING.....	8
1.1 Bakgrund	8
<i>1.1.2 Om Nämnden för hemslöjdsfrågor.....</i>	<i>8</i>
<i>1.1.3 Om SHR.....</i>	<i>9</i>
<i>1.1.4 Om Tillväxtverket.....</i>	<i>9</i>
1.2 Forsknings- och kunskapsläge	10
<i>1.2.1 Hemslöjden som näringsgren, en rapport från 2008.....</i>	<i>11</i>
1.3 Problemformulering	12
1.4 Frågeställningar	12
1.5 Syfte.....	12
1.6 Målsättning	12
1.7 Avgränsningar	12
1.8 Metod och genomförande	13
<i>1.8.1 Intervjuer</i>	<i>13</i>
<i>1.8.2 Dokumentstudier</i>	<i>14</i>
1.9 Teoretisk ansats	15
1.10 Etiska frågeställningar	16
1.11 Källmaterial och källkritik.....	17
2. UNDERSÖKNINGSDEL	18
2.1 NFH.....	18
<i>2.1.1 Nationell kulturpolitik</i>	<i>18</i>
<i>2.1.2 Regleringsbrev.....</i>	<i>18</i>
<i>2.1.3 NFHs arbete med rapporten Hemslöjden som näringsgren</i>	<i>19</i>
<i>2.1.4 Projektmedel –Regionalt arbete med näringsfrågan.....</i>	<i>20</i>
<i>2.1.6 Näringsgrupp –Arbete med förnyelse och utveckling i hela landet</i>	<i>21</i>
<i>2.1.7 Näringskonsulentens arbete.....</i>	<i>22</i>
2.3 Nämndens förhållande till SHR	26
<i>2.3.1 100årsjubileum.....</i>	<i>27</i>
2.4 Regeringens Handlingsplan för kulturella och kreativa näringar	28

<i>2.4.1 Tillväxtverket - Arbetet med regeringens handlingsplan för kulturella och kreativa näringarna</i>	31

3. Diskussion

32

3.1 Hur har Nämnden för hemslöjdsfrågor arbetat med den rapport som Nutek släppte 2008?	32

3.2 Vad har gjorts på nationell nivå för att stärka aktiva slöjdare i deras företagande under åren 2008-2014?	34

3.3 Vad innebär kulturella och kreativa näringar i relation till slöjdnäringar?	37

4. SAMMANFATTNING

39

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	41

1. INLEDNING

1.1 Bakgrund

Under mina år på kandidatprogrammet Ledarskap i slöjd och kulturhantverk har slöjden som näringsgren varit ett intresseområde som växt med tiden. Att kultur skulle vara en näring, något som inte är sig själv nog, har känts provocerande för mig och många i min närhet. Det diskuteras ofta vad kulturen har för samhällsekonomiskt värde, det är genom att visa på siffror som kulturen får ett värde, kulturen ekonomiseras. Hela samhället genomgår en ekonomisering, ”ekonomiska förklaringsmodeller får ett slags överhet i den allmänna samhällsdebatten” skriver den svenske idéhistorikern och kulturskribenten David Karlsson (Karlsson 2010:43f). Det talas mycket om kulturella och kreativa näringar, om hur kulturen kan skapa en ekonomisk tillväxt, men vad innebär det?

Utbildningen inom vilken denna uppsats är skriven, har vid flera tillfällen berört ämnet slöjd som näringsgren, 30hp av programmets totala 180hp har ägnats enkom åt detta ämne. Ändå känner jag att jag vill få en fördjupad förståelse för vad det innebär, jag vill förstå hur det arbetas med frågan i den verkliga världen, utanför akademien.

2008 kom en rapport från Verket för näringslivsutveckling (förkortat NUTEK), som beskrev nuläget för hemslöjden som näringsgren. Rapporten med namnet Slöjden som näringsgren beskrev de problem och de styrkor slöjden just då hade inom näringsområdet, den gav även konkreta förslag på åtgärder. Jag läste rapporten när jag gick mitt första år på utbildningen. I rapporten fångades jag av det faktum att den utbildning jag precis påbörjat omnämndes, den beskrevs till och med som en av lösningarna på problemen som slöjden brottades med på näringssidan. Efter att ha läst 30hp inom entreprenörskap och företagsekonomi på kandidatprogrammet som följande uppsats är skriven inom vill jag fortfarande veta mer. Jag vill förstå de stora strukturerna.

Min tidigare bakgrund har även den format mitt val av ämne i denna uppsats (Tjora 2012 2.17). Med en bakgrund i det fria kulturlivet i och med min teaterbakgrund har frågor kring ekonomi, kulturella näringar och svårigheten att försörja på sitt kulturskapande funnits i mina tankar under en längre tid. Jag har tidigare läst första året på Kultur Kandidatprogram på Göteborgs universitet. Där diskuterades kulturella och kreativa näringar, kulturen som ekonomisk motor i ett postindustriellt samhälle. Dessa tankar har eggat min fantasi, och jag har målat upp såväl utopier som dystopier där kulturen är ett medel för en ökad ekonomisk tillväxt. Men frågan har alltid varit kvar i mig, vad görs egentligen på detta område?

Karlsson/Lekvall beskriver i en rapport från 2011, hur Bohus Stickningen i början av 1940-talet, kan ses ett lyckat exempel på en kulturell och kreativ näring.

”det präglades från början till slut - och det är nog den förklaring till framgångarna som löper störst risk att förbises i dagens satsningar på kulturnäringarna - av ett estetiskt sinnelag och känsla för kvalitet” (Karlsson och Lekvall, 2011 s.10).

Så visst har det alltid funnits en entreprenörskapsanda och företagssamhet i kulturen, och inte minst i slöjden.

Min uppsats kommer att undersöka vad som görs för slöjden som näringsgren, med utgångspunkt från Nämnden för hemslöjdsfrågor (förkortat NFH). Den kommer även söka svar kring vad de kulturella och kreativa näringarna innebär och hur Tillväxtverket och Svenska Hemslöjdsföreningars Riksförbund (förkortat SHR) ser på frågan och arbetar med slöjden som näring.

1.1.2 Om Nämnden för hemslöjdsfrågor

Nämnden för hemslöjdsfrågor, (förkortat NFH), är sedan 1981 en självständig myndighet. NFH låg från början under industridepartementet (nuvarande näringsdepartementet), men sedan 1992 ligger nämnden under kulturdepartementet. Det faktum att nämnden legat under dessa båda departement visar att det är ett område och en nämnd som berör både

kultur och näring. NFH har idag Tillväxtverket som sin värmyndighet, vilket visar på viljan och vikten av att hantera näringsfrågan, även om nämnden numera ligger under kulturdepartementet (www.nfh.se).

NFHs arbete utgår ifrån de nationella kulturpolitiska målen och regeringens kulturpolitiska prioriteringar för mandatperioden (NFH 2011, s 5).

Nämnden består av nio ledarmöten som kommer från olika områden och representerar olika intressen, de utses av regeringen i treårsperioder. NFH har ett kansli till sitt förfogande, bestående av 2,5 tjänster: en kanslichef, en assistent samt en halvtidstjänst som handläggare i ekonomi. Utöver dessa tjänster, är NFH även huvudman för två rikskonsulenter, en för barn och ungdom och en för näring. Kansliet fungerar som ett stöd för nämnden och kan utreda ärenden för nämndens räkning, men även föreslå ärenden som de anser att nämnden bör diskutera (www.nfh.se).

NFH har ett antal prioriterade områden, vilka är:

- Barn och unga
- Slöjden som näringsgren
- Det immateriella kulturarvet
- Internationell/interkulturell slöjd
- Hemslöjdens samlingar
- Hållbarhet
- Umeå2014 (www.nfh.se)

Näring har varit ett prioriterat område för Nämnden för hemslöjdsfrågor under en lång tid, hur lång tid har jag dock inte fått något svar på.

1.1.3 Om SHR

Svenska Hemslöjdsföreningars Riksförbund, (förkortat SHR), är en rikstäckande organisation som består av 86 hemslöjdsföreningar runt om i Sverige. Organisationen är över 100 år gammal och arbetar för att tillvarata och sprida den kunskap som slöjden har. SHR är en ideell organisation, som äger bolaget Svensk Slöjd AB och därmed Hemslöjdens Förlag, butiken Svensk Slöjd och tidningen Hemslöjd. SHR når ut till många människor genom sina föreningsaktiva medlemmar (ca 15 000 medlemmar), böcker, tidningen Hemslöjd, Slöjdklubben med mera (www.hemslojden.org). SHR är den största andelsägaren till Sätergläntan, en skola som utbildar slöjdare, samt har kortkurser (Björkman 2011).

SHR är en del av civilsamhället och har ingen myndighetsfunktion. Organisationen är medlems styrd.

1.1.4 Om Tillväxtverket

Tillväxtverket är en myndighet under näringsdepartementet. Myndigheten har tre huvuduppdrag. Det första är ett regionalt uppdrag vilket innebär att de ska verka i alla delar av Sverige med att stärka regionalutveckling och tillväxt. Det andra uppdraget är ett näringspolitiskt uppdrag som handlar om affärsutveckling, entreprenörskap, företagsutveckling, regelförenkling, samt att underlätta för företagare att driva och starta företag. Det tredje uppdraget innebär att vara förvaltande myndighet för europeiska regionala utvecklingsfonden inom EU (Intervju 1).

Tillväxtverket är sedan 2009 Nämnden för hemslöjdsfrågors värmyndighet. Den tidigare värmyndigheten, NUTEK, lades ner och NFH framförde önskemål att få Tillväxtverket (som delvis ersatte NUTEK) som värmyndighet (NFH 2008). De har kontor i samma lokaler och har ett tätt samarbete i näringsfrågan.

1.2 Forsknings- och kunskapsläge

Det finns forskning som behandlar slöjd som näringsgren ur ett historiskt perspektiv, så som bl a Per Göran Johanssons avhandling från 2001, som behandlar strumpstickningens ekonomiska betydelse för halländska kvinnor. Även Agneta Boqvists etnologiska studie av näringsstrukturen i Bollebygd 1850-1950, som behandlar hemslöjdens betydelse som binäring till jordbruket (Boqvist 1978). Akademisk forskning finns dock inte inom det specifika område som jag kommer att studera, slöjd och näring i nutid, men det finns däremot forskning som behandlar kultur och näring i nutid.

Ett begrepp som upprepade gånger stöts på under efterforskningar inom ämnet är Kulturekonomi. Det skrivs oftast i förbifarten som ett vedertaget begrepp på ett område, men det finns inte definierat i någon bok som lästs till denna uppsats. Det finns inte heller definierat på Nationalencyklopedins hemsida (www.ne.se). Det kan bero på att det är ett begrepp som är under uppbyggnad och ännu inte fått sin definition helt klar. Som David Karlsson, svensk kulturskribent och idéhistoriker, skriver:

”kulturekonomi, som forskningsfält betraktat, är fortfarande ungt och outvecklat. Det saknas ännu gemensamma definitioner och metoder. Några avgörande teoretiska strider har inte utkämpats och tydliga teoribildningar därför inte formerats” (Karlsson 2010 s. 84).

Karlsson fortsätter sedan att använda begreppet, utan någon form av begreppsförklaring. Jag tolkar begreppet som det område inom den ekonomiska forskningen och utvecklingen som berör kulturnäringsgar.

Lisbeth Lindeborg, en svensk statsvetare, publicerade 1991 en rapport för Industridepartementet som visade på kulturens lönsamhet i Tyskland. Rapporten visade att varje investerad D-mark gav 1,2-5 Dm tillbaka till samhället. Rapporten ledde till att en debatt blossade upp. Kulturen ska inte behöva motivera sin existens med siffror och ekonomiska argument, kulturen har ett egenvärde, var några av inläggen i debatten. Lindeborg var dock i sin rapport noga med att trycka på kulturens egenvärde, och varnade för konsekvenserna för att enbart betrakta kulturen som ett instrument för ekonomisk tillväxt. Senare visade det sig också att det var de städer som enbart sett kulturen som ett instrument för ekonomisk tillväxt som inte lyckats med att med hjälp av kulturen skapa en ekonomisk tillväxt (Karlsson 2010 s. 77f).

Richard Florida, professor i regionalekonomi, har undersökt kulturella och kreativa näringar (förkortat KKN), genom att skapa ett eget index som mäter en stads tolerans för bland andra konstnärer och kulturskapare, han kallar denna grupp av människor för ”den kreativa klassen”. Han visar med sitt index att ju mer tolerant och accepterande en stad är, desto mer kan den växa. När de kreativa människorna skapar kultur så lockar de i sin tur till sig människor som vill konsumera kultur i staden, och inflyttningen av människor ökar. Genom att stimulera kulturen lockar en stad till sig innovativa och kreativa människor som kan lösa de ekonomiska och samhällsproblem som en postindustriell stad kan uppleva, menar Florida (Thörn 2008). Trots att många forskare anser att Floridas teori och empiri består av lösa antaganden, används hans teorier flitigt runt om i världen (Karlsson 2010 s. 78f). Karlsson och Lekvall citerar den italienska ekonomen Pier Luigi Sacco som en gång har sagt: *”Det finns ingen plats där man tillämpat Richard Floridas teorier, där det inte slutat i katastrof”* (Karlsson och Lekvall 2011 s.85). Med andra ord är hans teorier kanske inte svaret på den kris många postindustriella städer upplever. Han är dock ett namn som dyker upp i de allra flesta studier och teorier kring KKN, bland annat omnämns han i NUTEKs rapport *Hemslöjden som näringsgren* från 2008.

En annan ekonom som arbetat med kulturrekonomi är David Throsby. Throsby har skapat en enkel modell som visar på hur kulturen och konstnären påverkar samhällsekonomin. Modellen består av ett antal cirklar, med en kreativ kärna i mitten. Från den kreativa kärnan (eg. konstnären) skapas cirklar som symboliserar samhället. Under intervjun med Per-Olof Remmare, som arbetar med kulturella och kreativa näringar på Tillväxtverket, använde han Astrid Lindgren som exempel för att beskriva modellen. I den

kreativa kärnan finns Astrid med sitt författarskap. I cirkeln utanför (kulturella näringar) finns det förlag som ger ut böckerna, men även det filmbolag som skapat filmerna. I ringen utanför denna (kreativa näringar) hittar vi de som profiterar på Astrids författarskap ytterligare ett steg bort, till exempel de turistekonomiska intäkter som Astrid Lindgrens värld innebär för Vimmerby. Utanför denna cirkel är cirkel som visar på samhällsekonomin i stort. Modellen visar på ett samhälles beroende av det värde som konstnären skapar. När modellen betraktas ska man minnas att den som sitter i mitten av dessa ringar, konstnären, oftast är den som tjänat minst på sin konst. Det ekonomiska värdet ökar utåt. Utan konsten finns det med andra ord ingen kulturekonomi (Intervju 1). Thorsbys cirkelmodell har legat till grund för många handlingsplaner och studier av KKN, men den användes inte under utformandet av arbetet för de kulturella och kreativa näringarna som Tillväxtanalys har gjort i Sverige (Karlsson och Lekvall 2011 s.51f), de har istället valt att använda sig av en enklare multiplikatorsmodell.

Den kulturpolitiska uppgiften består, enligt Karlsson, av att stötta den inre kärnan, konstnären, så att hen kan fortsätta skapa. Därmed menar Karlsson att en av de mest kostnadseffektiva kulturpolitiska åtgärderna som kan göras är att ge direkt stöd till enskilda konstnärer (Karlsson 2010:105ff).

1.2.1 Hemslöjden som näringsgren, en rapport från 2008

Hemslöjden som näringsgren, är en rapport som gjordes av NUTEK, efter ett uppdrag av regeringen. Denna rapport nämndes nyss i bakgrunden och ska nu beskrivas närmare. Den går att ladda ner på Internet eller beställa utan kostnad från Tillväxtverket.

Syftet med rapporten var att

”kartlägga och beskriva hemslöjden som näringsgren utifrån ett antal olika aspekter: omfång, sysselsättning, hur näringen är organiserad, vilka utmaningar som finns, hur affärslogik, utbildning m m fungerar” (NUTEK 2008 s. 2).

Rapportens slutsats var att för att hemslöjden skall kunna växa som näringsgren krävs ett nytänk inom hemslöjden och frågan behöver komma i fokus. Under 2008 visade en grov beräkning att hemslöjden omsätter 500-700 miljoner kronor per år och sysselsätter 1000 personer på heltid. Den visar också att drygt hälften av de som idag inte enbart kan försörja sig på sin slöjd skulle vilja göra det.

Rapporten ger ett antal konkreta förslag, utifrån de intervjuer som gjordes och de enkäter som skickades ut. Dessa förslag har sedan omarbetats för att passa på olika nivåer, varav en är nationell policynivå samt en är myndighetsnivå och vänder sig till NFH. Dessa förslag är:

Undersöka skattelättnad → Momslagstiftningen behöver ses över

Anslås medel för att ha en konsulent på nationell nivå som arbetar med näringsfrågan

Förbättra och fördjupa statistiken → Vilket är av vikt för hela kultursektorn och upplevelseindustrin

Utbildning → Vilket inbegriper både skapandet av den utbildning inom vilken denna uppsats är skriven, samt utbildning i entreprenörskap och affärsmannaskap för etablerade slöjdare.

Fokusera mer av nämndens insatser på de professionella slöjdarna

Stärka hemslöjden som varumärke

Satsa på pilotprojekt där hemslöjden ingår tillsammans med andra kreativa näringar.

(NUTEK 2008 s. 70)

Hemslöjden definieras i rapporten som ett system, det är enligt rapporten inte möjligt att driva en verksamhet utan ett nätverk, då en slöjdare alltid är en del i ett system. Rapporten påstår att den tillverkande dimensionen av hemslöjden aldrig kan bortses ifrån, därmed kan aldrig hemslöjden helt definieras som tjänstenäring, då den i sin form är produktbaserad

(NUTEK 2008 s. 5). I rapporten beskrivs svårigheten för slöjdare med att ta betalt vad slöjdprodukter faktiskt kostar, både i tid och material. Hemslöjdsbranschen har en hög andel småföretag samt kombinatörer, som inte enbart försörjer sig på sitt slöjdande. Rapporten visar vidare att många av de som idag inte helt försörjer sig på slöjden, vill göra det.

Rapporten avslutas med orden; *”Hemslöjden genererar värden såväl genom inriktningen mot kreativitet som genom den mer upplevelseinriktade delen. Dock kvarstår att hemslöjdens centrala dimension är tillverkning av föremål.”* (NUTEK 2008 s. 66).

1.3 Problemformulering

Frågan huruvida det går att försörja sig som slöjdare i Sverige idag är något som många brottas med på ett personligt plan, men det är också en fråga som är högst aktuell på ett nationellt politiskt plan.

Hemslöjden har alltid haft ett ben i näringen och ett ben i kulturen, vilket visar på att näringsfrågan är viktigt för området. Slöjden har länge utgjort en viktigt biinkomst för många hem, men det har också varit ett kulturellt uttrycksmedel. Frågan som många gånger ställs är vad som kan göras för att fler ska kunna försörja sig på sitt slöjdande, men hur arbetar de berörda nationella myndigheterna och organisationerna med frågan?

1.4 Frågeställningar

- Vad har gjorts på nationell nivå för att stärka aktiva slöjdare i deras företagande under åren 2008-2014?
- Hur har Nämnden för hemslöjdsfrågor arbetat med den rapport som NUTEK släppte 2008?
- Vad innebär kulturella och kreativa näringar i relation till slöjdnäringar?

1.5 Syfte

Syftet med studien är att belysa vilka insatser som gjorts och görs för slöjden som näringsgren på en nationell nivå.

1.6 Målsättning

Arbetet ska undersöka hur Nämnden för hemslöjdsfrågor, NFH, arbetar med slöjden som näringsgren. En ökad förståelse för hur NFH, Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund, SHR, samt Tillväxtverket arbetar och samarbetar skall också uppnås.

1.7 Avgränsningar

Uppsatsen kommer fokusera på hur arbetat med näringsfrågorna fungerar på en nationell nivå. Nationell nivå innebär i denna studie NFH, SHR och Tillväxtverket. Fokus kommer att ligga på det arbete som NFH har gjort och gör.

Varje region har egna planer kring hur de arbetar med kulturnäringar och med slöjdnäringar, men jag har valt att inte titta närmare på de planerna. Denna avgränsning är gjord då de nationella råd som kommer från NFH kan sägas vara vägledande för de som arbetar med slöjd ute i regionerna. Det är dock viktigt att minnas vikten av det regionala arbetet för hemslöjdens varande i landet. Hemslöjdskonsulenter och de hemslöjdsföreningar som är aktiva i regionerna gör ett stort arbete med att synliggöra, skapa intresse för, samt stötta slöjden i Sverige. Det är regionerna som är de nationella myndigheternas förlängda armar ut i landet. Därmed är hemslöjdskonsulenter mycket viktiga för slöjden i Sverige idag.

Tillväxtverket samt SHR är av intresse att undersöka då de båda, som statlig myndighet och ideell organisation, samarbetar med NFH i frågor som rör näring. De är båda

betydelsefulla för slöjden som näringsgren, men fokus kommer inte ligga på Tillväxtverket eller SHR, utan på NFH.

Rapporter och dokument som har studerats har begränsats till åren 2008-2014, detta då NUTEKs rapport gavs ut 2008 och det är arbetet efter denna som är intressant för studien.

Uppsatsen behandlar inte konsthantverk, konst eller andra kulturföretag som ligger utanför hemslöjden. Jag kommer inte att ta upp internationella perspektiv på frågan, utan utgår från ett nationellt perspektiv.

1.8 Metod och genomförande

Undersökningen utgick från ett kvalitativt och induktivt, empiridrivet arbete, en förståelse snarare än en förklaring till mina frågor söktes, vilket ofta förknippas med kvalitativa studier (Tjora 2012 s. 16).

Undersökningen byggde på kvalitativa intervjuer i kombination med kvalitativa analyser av dokument i form av rapporter, projekt och verksamhetsberättelser.

1.8.1 Intervjuer

Uppsatsen har inhämtade information från intervjuer. Totalt intervjuades fem personer, dessa valdes ut utifrån sina yrkesroller och den ställning de har inom den nationella hemslöjden samt inom Tillväxtverket. Informanterna var:

- Per-Olof Remmare, NFHs kontaktperson på Tillväxtverket. Arbetar med kulturella och kreativa näringar på Tillväxtverket.
- Rebecca Ahlstedt, Näringskonsulent på NFH sedan 2013. Bakgrund som processledare och designer.
- Friedrike Roedenbeck, Kanslichef på NFH sedan 2013.
- Eva Ohlsson, Kanslichef på NFH åren 1994-2013.
- Kerstin Andersson Åhlin, Verksamhetschef på SHR sedan 1994.

Urvalet var strategiskt för att informanterna skulle kunna uttala sig reflekterande om det aktuella temat (Tjora 2012 s. 112). Att intervju en person från Tillväxtverket var bra för att få en inblick i hur de arbetar med KKN. Det var även av vikt för att få en förståelse för hur en myndighet som inte har slöjden som sitt huvudområde ser på slöjden som näring, och hur de arbetar för att lyfta detta område som näring. Intervjuer med NFH och SHR var av vikt då de utgör den största statliga myndigheten och den största ideella organisationen inom området hemslöjd.

Frågorna utformades med fokus på de frågeställningar som uppsatsen bygger på. De var inriktade på det arbete som de olika myndigheterna och organisationen bedriver för slöjden som näring. Vid ett av intervjutillfällena fick informanten frågorna i förväg, något som visade sig vara en stor fördel då hon därmed kom förberedd till intervjun. Intervjuerna var semistrukturerade till sin karaktär. Öppna frågor förbereddes, men samtalen var inte helt styrda.

Intervjuerna inleddes med en fråga om informantens bakgrund som en uppvärmningsfråga så att hen fick chans att berätta fritt om sig själv. Intervjun gick sedan in på frågor kopplade till frågeställningarna i studien och avslutades sedan med en öppen fråga rörande hens vision för slöjden som näring. Jag såg till att det även funnits tid för informanten att ställa någon fråga till mig.

Intervjuerna genomfördes i Stockholm och Göteborg, vissa intervjuer genomfördes på informanternas arbetsplatser, vissa på kaféer samt en på Institutionen för Kulturvård. Jag överlät valet av plats till informanterna då jag ville skapa en trygg miljö för dem. Som oerfaren intervjuare kan jag dock se att det var en stor fördel för mig att befinna mig på en plats som var trygg för mig, det vill säga i ett klassrum på institutionen. Då intervjuerna var kopplade till informanternas arbete fanns det en fördel att genomföra intervjuerna på deras arbetsplats, dels då informationen är fysiskt kopplat till platsen, men också då det gjorde det lättare för informanterna att visa rapporter och dela med sig av resultat på en gång.

Diktafon i min mobiltelefon användes vid samtliga intervjuer för att spela in samtalet, något jag frågade mina informanter om för att få tillstånd till i början av varje intervju. Vid en intervju trodde jag att inspelningen hade avbrutits, så jag skrev även ned det som sades. Det blev ett mer fokuserat samtal kring kärnfrågorna, då jag var orolig för att missa något som sades. Det visade sig dock att samtalet hade spelats in. Även om jag hade god kännedom kring den tekniska utrustningen som användes hände något oförutsett.

1.8.2 Dokumentstudier

En stor del av denna undersökningens informationsinsamling har bestått i att studera rapporter och redovisningar. Dessa dokument har studerats för att få en vidare bild av hur NFH, SHR och Tillväxtverket arbetat med slöjden som näring och med kulturella och kreativa näringar.

De viktigaste dokumenten som har studerats är:

- *Handlingsplan för kulturella och kreativa näringar*, som är regeringens satsning på KKN. Detta är en handlingsplan som berörde det arbete som ett antal myndigheter utförde under åren 2009-2012. NFH var inte uttalad som myndighet att arbeta med denna handlingsplan.
- *Kulturmyndigheternas arbete med kulturella och kreativa näringar*, vilken är en återsrapportering av det arbete som de kulturmyndigheter som ingick i det ovan nämnde arbete med KKN som regeringen presenterade i handlingsplanen. NFH ingick i återsrapporteringen
- *Årsredovisningar från Nämnden för hemslojdsfrågor*, vilka gav mig en bild av det arbete som gjorts under de år som studerats. Årsrapporter från NHF mellan åren 2008-2014 studerades. Dessa studerades utifrån ett näringsperspektiv.
- *Regleringsbrev* som NFH har tilldelats från kulturdepartementet studerades för att få en inblick i hur nämnden har styrts i sitt arbete.
- *Den samtida Hemslojden*, som beskriver ett projekt som NFH och SHR tillsammans genomförde.
- *Hemslojden som näringsgren*, NUTEKs rapport som beskrevs närmare i punkt 1.2.1.

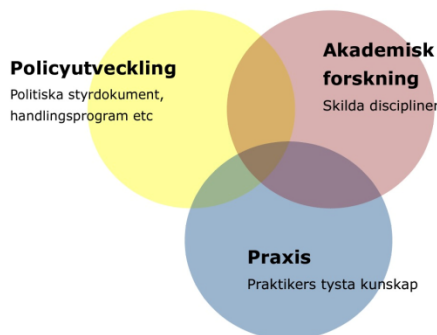
Många av de dokument som studerades är inte i första hand utformade för forskning, som projektrapporter och årsredovisningar. Vissa användes som bakgrundsmaterial inför intervjuerna (t.ex. NUTEKs rapport "*Hemslojden som näringsgren*") och andra kom att studeras efter intervjuerna (t.ex. årsredovisningar från NFH). Dokumenten som studerats är fallspecifika dokument, så som årsredovisningar, men även mer generella rapporter för kulturella och kreativa näringar. Dokumentstudier lämpade sig bra som komplement till intervjuerna, då intervjuer bygger på selektivt minne. Årsredovisningar och projektrapporter är skrivna när händelserna ännu är aktuella, vilket gör att de inte baseras på ett selektivt minne. I dokumenten kunde jag följa vad som gjorts i exempelvis NHFs årsredovisningar (Tjora 2012:132). I valde jag att läsa avsnitten som berörde just näring och skummade enbart igenom resten av innehållet i dokumenten.

Vissa rapporter och texter blev jag tipsad om av mina informanter, andra kände jag till sen tidigare eller hittade via databaser.

1.9 Teoretisk ansats

Uppsatsen utgår från de tankar och teorier som idéhistorikern och kulturskribenten David Karlsson och Lotta Lekvall, VD för Nätverkstan¹, arbetat fram. De har under flera år studerat kultur som näring och har kommit med flera intressanta rapporter i ämnet. Jag att utgick från deras texter och testade de insatser som gjorts för hemslöjden som näring på nationella nivå mot det som Karlsson och Lekvall har skrivit.

I rapporten *Örnarna och Myrstacken* beskrivs det kulturekonomiska fältet som brokigt och de beskriver att det förekommer kunskapsbildning på flera olika områden, något som de beskriver med bilden nedan:

(bild från Karlsson och Lekvall 2011 s. 22)

Bilden visar tre cirklar som möts i mitten. Den illustrerar olika områden i vilka kunskap kring kulturföretagande skapas. Den lila cirkeln beskriver den akademiska forskningen, i vilken forskningen bedrivs inom olika fält, dels inom det kulturvetenskapliga fältet, men också inom näringslivsforskning, samhällsvetenskap och på handelshögskolor. Den blå cirkeln beskriver praktikernas kunskap, en kunskap som enligt Karlsson och Lekvall ofta blir förbisedd. Det är den kunskap i företagande som i detta fall slöjdarna har. Kulturföretagarna antas ofta ha kunskap i det kulturskapande som de arbetar med, men antas ofta inte besitta större kunskaper i företagande. Ofta har dock kulturföretagarna kunskaper i företagande, men de kan ha svårt att sätta ord på denna kunskap. Policydokument, den gula cirkeln, är dokument i form av utredningar, kartläggningar och handlingsprogram som till exempel produceras på beställning av offentliga organ, så som regeringen. Dessa kan ha tydlig politisk karaktär, så som regeringens *Handlingsplan för kulturella och kreativa näringar*. Denna typ av dokument är en beskrivning av sakers tillstånd, men de är också ett uttryck för politisk vilja. Det är viktigt att minnas detta, att det är just uttryck för en politisk vilja, när man studerar denna typ dokument. Det mesta som skrivs inom området kulturekonomi idag är skrivet just i denna sfär, och som Karlsson och Lekvall skriver:

”även om man tar i beaktande att den kunskap som produceras i denna ‘policysfär’ är styrd av politiska intressen, bör man inte kasta ut barnet med badvattnat. Även politiska dokument kan ha ett kunskapsinnehåll. Det mesta som skrivs om kulturnäringar skrivs inom denna sfär” (Karlsson och Lekvall 2011:23).

Min undersökning inhämtade främst kunskap i den gula cirkeln, i de policydokument som producerats av regeringen, de berörda departementen och myndigheterna.

Karlsson och Lekvall beskriver i sin rapport *Den ofrivillige företagaren* kulturföretagaren som en person som hanterar dubbla kompetenser, både en estetisk, konstnärlig kompetens och en ekonomisk kompetens. Arbetsmarknaden för en kulturföretagare ser annorlunda ut,

¹ Nätverkstan är en oberoende aktör i kulturlivet med målet att vara ett av Sveriges främsta resurscentrum för småskalig publicistisk, konstnärlig och annan kulturell verksamhet. Startad 1996 ägs Nätverkstan av tidskriften Ord & Bild och Tidskriftsverkstaden i Väst. (www.natverkstan.net)

då en kulturskapare inte kan arbeta utifrån efterfrågan på marknaden, en konstnär kan inte stanna upp i en process och fråga sig om det är en gul tavla marknaden efterfrågar. De menar även att det mellan kulturföretagen inte finns någon större konkurrens på det vis som det finns mellan företag i andra branscher, då kulturföretagen tillsammans stärker marknaden. Kulturföretag är ofta microföretag, utan anställda. Det är svårt för en kulturföretagare att expandera då företaget oftast kretsar kring en persons kunskap och konstnärskap. God kvalitet betyder inte alltid god lönsamhet för en kulturföretagare. De skiljer sig också från andra företagare då de ofta inte arbetar mot ett mål som innebär maximal vinst. Karlsson och Lekvall menar att eftersom ett kulturföretag inte lever med samma förutsättningar som andra företag, så behövs det anpassade insatser och stödfunktioner. De menar att det stöd som idag ges via statliga stödfunktioner, så som ALMI², påstås stödja alla typer av företag och jämför kulturföretag med andra företag, men i verkligheten har de inte verktygen för att stödja kulturföretagare (Karlsson och Lekvall 2002).

Karlsson beskriver senare i sin bok *En kulturutredning - pengar, konst och politik* ett dilemma som rör konsthantverkare och slöjdare i allra högsta grad, han beskriver hur en konsthantverkare inte kan öka sin produktivitet i någon större utsträckning, då en konstnärlig, handgjord produktion inte går att effektivisera på samma sätt som en industriell produktion. Karlsson tar här stöd i en teori som rör scenkonstområdet. Teorin är utvecklad av William J Baumol, och kallas därför ”Baumols kostnadssjuka”. Genom att produktiviteten och effektiviteten i industrierna ökar, så blir glappet i tid mellan en industritillverkad kruka större mot den unika handgjorda kruka som en konsthantverkare drejar, då en keramiker inte kan öka sin effektivitet på ett sätt som matchar utvecklingen av industrierna. Baumol, och Karlsson, menar dock att det faktum att kultur kommer bli dyrare och dyrare, är något som samhället kan lösa. Det är genom en fungerande kulturpolitik, som har en förståelse för att kulturföretagare inte spelar på samma villkor som andra företag, som problemet kan lösas (Karlsson 2010 s. 126). Karlsson menar att ”*Det finns konstformer som inte klarar sig på marknadens villkor*”, det är på grund av detta vi har en kulturpolitik (ibid s. 114).

Karlsson beskriver även hur kulturen ekonomiseras, vilket leder till att ”*Den enskilde kulturutövaren betraktas och uppfattar i allt högre grad sig själv som ett varumärke på en marknad*” (Karlsson 2010 s. 44). Men det är inte bara kulturen som ekonomiseras och strys av ekonomiska kalkyler, ekvationen går även tillbaka åt andra hållet, genom att ekonomin kulturaliseras. Det kulturella innehållet i de varor vi handlar blir allt viktigare, dagens varuflöde påverkas mycket av att vi genom vår konsumtion vill bygga våra identiteter, en produkt är inte bara en vara, det är en identitets markör. Dessa två rörelser i ekonomin och kulturlivet kan vara svåra att skilja åt, men det är viktigt att vara medveten om dem (Ibid 2010: 43ff).

Kulturföretagaren skapar sin egen publik, marknaden blir inte mättad på kultur. Det är när du sett bra teater som du vill se mer, det är utbudet som många gånger skapar efterfrågan. När en kulturföretagare kallar sig själv för ”entreprenör” och frågar sig vad marknaden vill ha, diskvalificerar hen sig från att vara just kulturföretagare anser Karlsson. Produktionen av konst kan inte utgå från frågan om vad en köpare vill ha (Karlsson 2010 s. 121f).

1.10 Etiska frågeställningar

Informanterna som deltagit i intervjuer till denna studien är inte anonymiserade. De har alla godkänt att deras medverkan i undersökningen inte är anonym. Valet att inte anonymisera dem gjordes då de alla är utvalda på grund sin yrkesroll, att anonymisera dem skulle innebära att en stor del av kunskapens sammanhang gå förlorad.

² ALMI är företagsrådgivare

1.11 Källmaterial och källkritik

En djupintervju visar på informantens subjektiva syn på vad som har gjorts och vad som har hänt inom myndigheten eller organisationen (Tjora 2012 s.82). Det är både en styrka och en svaghet att en intervju är subjektiv, och det är viktigt att ha de i åtanke vid analysen av materialet.

Transkriberingen av intervjuerna har skett på två sätt. Två av intervjuerna transkriberades ordagrant, enligt etnografisk tradition, medan tre av intervjuerna transkriberades som referat då de exakta orden som användes under intervjuerna inte var av relevans för undersökningen. När informanterna är citerade i arbetet är citaten tagna från ljudinspelningen, citaten är sedan skickade till informanterna som har fått godkänna dessa. Inspelningar och transkriberingar finns i min ägo.

Den skrivna kunskap som undersökningen baserats på består främst utav policydokument. I den typen av dokument finns kunskap samlad, det är projekt som beskrivs och åtgärder som föreslås utefter sakkunnigas omdöme och kunskap. Att studera dokument som inte i första hand är skrivna för akademien ger en känsla för verklighetens problem och möjligheter, då de utgår från den organisation eller myndighet som berörs av dokumenten.

De dokument som står i fokus för denna uppsats är delvis skrivna utifrån en politisk vilja. De innehåller dock mycket kunskap, men under arbetets gång var det viktigt att minnas att deras innehåll är politisk.

2. UNDERSÖKNINGSDEL

I denna del kommer de insatser som gjorts för slöjden som näringsgren presenteras. Informationen kommer från årsredovisningar, verksamhetsplaner och liknande dokument, men även från intervjuerna. Första kapitlet kommer röra det arbete som Nämnden för hemslöjdsfrågor har gjort, sedan kommer det arbete som Svenska Hemslöjdsföreningars Riksförbund har genomfört att presenteras. Sist kommer den nationella handlingsplanen för kulturella och kreativa näringar att presentera samt en kort presentation som beskriver hur Tillväxtverket arbetar med området.

2.1 NFH

Utifrån de årsredovisningar jag tagit del av från NFH har jag fått en bild av vad som gjorts på myndigheten under de 7 år (2008-2014) som studerats. Övriga dokument som har studerats är regleringsbrev. Utöver dessa dokument har även information inhämtat från de intervjuer som gjort. Detta kommer här redovisas i ett antal avsnitt, varav de två första går in på styrningen av NFH och de övriga tar upp arbetet som gjorts.

2.1.1 Nationell kulturpolitik

Då NFH är en myndighet under kulturdepartementet, påverkas de av den nationella kulturpolitik som bedrivs i landet. Nedan beskrivs händelser i den nationella kulturpolitiken som påverkat hemslöjdsområdet.

2008 var ett år med stora händelser i den nationella politiken. Den kulturutredning som senare ledde till den nya nationella kulturpolitiken var igång sedan 2007 och utmynnade i en proposition 2009 (NFH 2008). Det var med andra ord något av ett osäkert läge i den nationella kulturpolitiken.

Kultur- och näringsdepartementet påbörjade 2009 ett samarbete på uppdrag från regeringen för att utveckla de kulturella och kreativa näringarna på ett nationellt plan. *Handlingsplan för kulturella och kreativa näringar* kom ut hösten 2009 och består av nio delområden. Med anledning av detta ordnade NFH ett seminarium på temat *Kulturekonomi-Kulturpolitik-Konstpolitik* med David Karlsson under hösten 2010. Inbjudna till seminariet var SHR:s kansli, delar av Tillväxtverket och hemslöjdskonsulenter (NFH 2010).

Under 2010 fördes den nya samverkansmodellen in i kulturpolitiken, det började med ett fåtal regioner, för att några år senare omfatta nästan hela landet. Samverkansmodellen innebar en decentralisering av fördelningen av medel inom den regionala kulturpolitiken, vilket innebar att de medel som tidigare utgick till landets hemslöjdskonsulter inte kommer att delas ut via NFH längre. Vilken roll NFH skulle komma att få i och med den nya modellen sågs över under 2011 i en samordningsrapport för den nationella hemslöjden, vilket var en utredning som NFH välkomnade i sin årsredovisning för 2010 (NFH 2010). Under andra halvan av 2011 genomfördes översynen av NFH som regering ålade Kulturdepartementet att göra. Denna fokuserade på hur ett nationellt ansvar för hemslöjden borde utformas i och med den mer decentraliserade modell som samverkansmodellen kom att innebära (NFH 2011). NFH har en plats i samverkansrådet, ett råd som främjaren statlig helhetssyn på den regionala kulturverksamheten (www.kulturradet.se), och kan därmed se till att hemslöjdens intressen tas till vara i regionerna i och med den nya modellen (NFH 2010).

2.1.2 Regleringsbrev

Nämnden för hemslöjdsfrågor tilldelas varje år ett regleringsbrev från regeringen, via kulturdepartementet. Regleringsbrevet anger vilka medel som NFH har att förfoga över, samt hur dessa ska fördelas över budgetåret. Det anger även vilka övergripande mål som nämnden skall arbeta efter samt vilka specifika uppdrag som de har under året. Det är genom regleringsbrevet, men även genom den återkommande myndighetsdialogen som NFH blir styrda av den rådande politiken i landet. Genom myndighetsdialogen får

nämnden respons på vad de gjort samt vad de tänker göra. De får regleringsbrevet för kommande år i december året innan, men i november får de brevet på delning och kan på så vis säga ifrån om det är något som skulle vara fel. Det är oftast små förändringar i regleringsbreven och förändringar är långsamma processer. Vill NFH genomföra något större projekt behöver de börjar bearbeta departementet några år innan, vilket de i så fall gör genom att ta upp frågan i verksamhetsplaner, budgetunderlag samt i de myndighetsdialoger som de har (intervju 3).

NFH har under de år som är studerade inom ramen för denna uppsats, fått tydligt direktiv om att arbeta med kulturella och kreativa näringar (förkortat KKN). Detta direktiv kom i samband med att regeringen påbörjade arbetet med programmet för KKN, men de var regeringens handlingsplan inte utpekade som myndighet att arbeta med något område. I direktivet stod det inte heller att de ska samverka med de myndigheterna som ingick i handlingsplanen.

I regleringsbrevet för 2012 fick NFH sedan i uppdrag att:

”i samverkan med Riksantikvarieämbetet, Statens kulturråd, Konstnärsnämnden, Riksarkivet och Stiftelsen Svenska Filminstitutet lämna en gemensam resultatbedömning av arbetet för att främja kulturella och kreativa näringar” (Dnr: Ku2011/1960/RFS)

Så när arbetet var avslutat ombads de samverka med de övriga myndigheterna för en resultatbedömning.

2.1.3 NFHs arbete med rapporten *Hemslöjden som näringsgren*

NFH har under de åren som gått sedan NUTEKs rapport *Hemslöjdens som näringsgren* publicerades 2008 arbetat med de förslag och den problematik som tas upp i rapporten.

I och med att rapporten publicerades 2008 så anordnades ett seminarium för NFH, SHR, Svensk Slöjd ABs och Sätergläntans styrelser, som belyste hemslöjden som näringsgren, kommunikation och utbildning. Under ytterligare ett seminarium i oktober presenterades resultatet av rapporten för hemslöjdskonsulenter och butikshefer. Det beskrevs i årsredovisningen för 2008 att rapporten kommer att fungera som ett bra underlag för det fortsatta arbetet med att stärka slöjden som näringsgren. Några av de förslag som ges, anger NFH i årsredovisningen att de redan har påbörjat ett arbete med i dialog med hemslöjdskonsulenterna ute i landet, där de trycker extra på det arbetet de gör med de regionala slöjdarregisterna (NFH 2008).

I årsredovisningen 2009 skriver nämnden att de under året har arbetat med de förslag som NUTEK ger i rapporten från 2008. Bland annat har de givit ut en mall för hur register för slöjdare ska se ut, detta har skickats till landets hemslöjdskonsulenter. De flesta län säger att de räknar med att ha ett fungerande register 2010 (NFH 2009). Även om en mall har tagits fram för slöjdregister som hemslöjdskonsulenter i landet kan använda sig av, finns det idag inget nationellt register, enligt Rebecca Ahlstedt, näringskonsulenten anställd av NFH. De register som finns idag är på regional nivå, och rymmer både amatörer och professionella slöjdare. Ett nationellt register över professionella slöjdare skulle kunna vara användbart när det kommer till statistikinsamling och marknadsföring, men då måste ett urval ske, och vilka kriterier som skulle ingå i ett sådant urval skulle behöva utvecklas. Detta är snarare en fråga för en branschorganisation än för nämnden som det ser ut idag (intervju 2).

I de intervjuer som genomförts i samband med denna undersökning ställdes en fråga som rörde arbetet med NUTEK 2008. I intervjuerna framkom att rapporten under åren har fungerat som ett välkommet och användbart underlag för de insatser som gjorts på området, men samtliga informanter ställer sig kritiska till att hemslöjdens centrala del skulle bestå av tillverkning av föremål. Eva Ohlsson, före detta kanslichef på nämnden, menar att görandet av produkter på sätt och vis är central på det viset att företagaren behöver ha kunskapen det innebär att tillverka produkter, men att det främst är kunskapen som en slöjdare säljer idag (intervju 4). Att det är just kunskapen som de flesta slöjdare kan försörja

sig på idag är alla fem som har intervjuats överens om. Under intervjun med Kerstin Andersson Åhlin, verksamhetschefen för SHR, menade hon att det sedan 100 år tillbaka knappt funnits någon slöjdare som lyckats försörja sig enbart på produkter (intervju 5).

Rapporten *Hemslöjden som näringsgren* beskriver också hur kunderna behöver ”utbildas” för att förstå det värde och den kvalitet som en hemslöjdsprodukt har. Genom att utbilda kunderna kommer slöjdarna att kunna ta det pris som de behöver ta för att kunna gå runt som slöjdföretagare (NUTEK 2008 ingen sida). Rebecca Ahlstedt menade i intervjun att det snarare handlar om att utbilda slöjdarna i att berätta sin historia bakom föremålen. Det är genom att berätta historien kring produkten som slöjdaren kan få konsumenten att förstå vad hen köper när hen köper en slöjddad produkt. Det är inte bara en träsked, det är en historia bakom den (Intervju 3).

Avsaknaden av statistik är även det ett av problemen som beskrivs i rapporten, problemet beskrivs som något som rör hela området kulturnäringsgar. Per-Olof Remmare beskrev under vår intervju hur de på Tillväxtverket har arbetat aktivt med att lyfta frågan om avsaknaden av statistik, men det har ännu inte lyckats förankra frågan helt hos närings- och kulturdepartementet. Sverige skiljer sig från andra länder i EU på det viset att vi inte har någon nationell myndighet som arbetar med statistik inom detta område, utan Sverige förlitar sig istället på privata initiativ som samlar in statistik (intervju 1).

I övrigt menade informanterna att det är dags för en ny utredning som fokuserar på hur läget för näringen ser ut idag. Det arbetet har initierats och kommer att ske i samarbete med andra branscher. Mer om det i punkt 2.1.7.

2.1.4 Projektmedel –Regionalt arbete med näringsfrågan

NFH delar varje år ut projektmedel till projekt i hela landet som syftar till att stärka hemslöjden på olika vis. Under de år som undersökts har projekt som ligger i linje med nämndens prioriterade områden varit prioriterade. Det innebär att flera projekt med näringsinriktning har fått projektmedel. Denna uppsats går inte in i de enskilda projekten som blivit beviljade medel, men det kan konstateras att utdelningen av projektmedel till regionerna ute i landet är ett sätt för nämnden att arbeta med näringsfrågan ute i regionerna. I genomsnitt har 35% av projektmedlen gått till projekt med näringsfokus (NFH 2009; 2010; 2011; 2012; 2013).

2.1.5 Den samtida hemslöjden –Arbete med kommunikation och varumärkesplattform

2008 initierade NFH tillsammans med SHR en förundersökning för ett kommunikationsprojekt, *Den samtida hemslöjden* (NFH 2008). Denna förstudie ledde till projektet *Den samtida hemslöjden*, vars syfte var att förbättra hemslöjdens kommunikation. Projektet berörde butiker anslutna till SHR, hemslöjdskonsulenter, föreningarna och nämnden. Projektets syfte var: ”Att få fler människor att välja hemslöjd är det övergripande syftet för varumärkesarbetet” samt: ”stärka hemslöjdens identitet och göra slöjden mer samtida” (Björkman, 2011 s.8f.). Projektets syfte ligger därmed väl i linje med de förslag som läggs i NUTEKs rapport *Hemslöjden som näringsgren*, i det faktum att den rapporten anser att ”Hemslöjden som varumärke bör stärkas” (NUTEK 2008). Projektet visar på att hemslöjden öppnar upp för nytänk och arbetar för att stärka varumärket hemslöjd (Björkman, 2011 s.7).

Under 2009 arbetade projektet med att skapa en varumärkesplattform för hemslöjden, vilken publicerades 2010. Målet med plattformen var att skapa en gemensam syn kring vad hemslöjden står för, samt hur detta kommuniceras utåt. Plattformen presenterar hemslöjdens mission, vision, personlighet, värderingar och position. I projektets rapport sammanfattas varumärkesplattformen så här:

”Hemslöjdens mission: Vi tillvaratar, utvecklar, och förnyar slöjden som kultur och näring. Vision: Slöjd ska ha en självklar plats i alla människors dagliga liv. Hemslöjdens personlighet är genuin, engagerad och generös. Hemslöjden värderar Hållbarhet, kunnsighet, kreativitet och gränsöverskridande. Position: Hemslöjden är det hållbara alternativet.” (Ibid s. 3).

Projektet valde också att definiera hemslöjden, definitionen löd:

”Rötterna till hemslöjd finns i självhushållningssamhället där den också hämtar inspiration. Slöjdade föremål är präglade av handens arbete och kunskap om material och teknik. Inom hemslöjd används traditionellt naturen som materialkälla, men även återbruk är vanligt. Hemslöjd är en förening av nutid och tradition, lokal särprägel och slöjdarens skaparlust.” (Ibi d s.13).

Utifrån denna definition och utarbetade värden, så skapades varumärkesplattformen, vilken SHR och NFH tog styrelsebeslut på att anta under 2009 (Björkman 2011 s. 13).

I samband med att plattformen släpptes genomförde NFH och SHR seminarier runt om i landet för hemslöjdskonsulenter, hemslöjdsföreningar och hemslöjdsbutiker.

Projektet innebar också lansering av hemslöjdens nya webbplats, som riktar sig mot en publik av unga vuxna, Zickermans värld. Delprojektet Zickemans värld hade som syfte att ändra unga människors syn på hemslöjd genom att fokusera på DIY och craftivism och skall bestå av ett eget varumärke (Björman 2011 s. 15f).

Efter projektets slut fortsatte NFH arbetet med kommunikation och gjorde om hemsidan för nämnden så att den blev mer kommunikativ (NFH 2010). Detta visar sig även genom att årsredovisningarna från 2012 som har en annan grafisk form och till viss del nytt innehåll.

Projektet genomförde även en målgruppsanalys, där fyra olika målgrupper definierades, som fann olika värden i hemslöjden och som därmed kan nås genom olika typer av marknadsföring.

När projektet avslutades under 2011 erbjöds alla hemslöjdskonsulenter och butikschefen en utbildning i marknadsföring och kommunikation. 21 av 23 tillfrågade svarade ja på frågan om huruvida de använt sig av varumärkesplattformen vid utformningen av kommunikation till en extern publik (NFH 2011).

2.1.6 Näringsgrupp –Arbete med förnyelse och utveckling i hela landet

Som följd av ett större näringsprojekt, RAKETprojektet³, skapades en arbetsgrupp av sex hemslöjdskonsulenter från hela Sverige, för att med hjälp av regionala erfarenheter stärka en förnyelse och utveckling av näringsperspektivet i hela landet. Sammankallande för gruppen var NFH. De hade under 2010 fem möten och tillsammans med Tillväxtverket påbörjade de arbetet med att ta fram en branschguide för området. Gruppen deltog även tillsammans med dåvarande kanslichefen (Eva Ohlsson) vid Generatorskonferens⁴ i Piteå.

Att arbeta med en grupp konsulenter från hela Sverige med just näringsfrågan, beskrivs från NFHs håll som att det har fallit väl ut, då det både tog tillvara på konsulenternas regionala kunskapar, men också då konsulenterna fungerade som ambassadörer för det nationella perspektivet i sina delar av landet (NFH 2010).

Denna grupp var sedan med och utformade projektet Näringskonsulent (vilket beskrivs nedan), och gruppen kom sedan att bli en projektgrupp för näringskonsulenten att arbeta och bolla idéer med (NFH 2011).

³ RAKETprojektet, tar tillvara på det förslag som läggs i rapporten som berör behovet av utbildning med näringsinriktning. Det är ett utbildningsprojekt där fokus ligger på entreprenörskaps- och företagsfrågor. Det var från början ett utbildningsprojekt från Skåne som under året skraddarsyddes för att passa hela landet. En hemsida skapades för projektet (www.raketprojektet.se) där utbildningskonceptet presenterades, denna hemsida finns tyvärr inte kvar. Ett resultat av detta projekt var den näringsgrupp som än idag träffas och som består av en grupp hemslöjdskonsulenter från hela Sverige (2008)

⁴ generator beskrivs som ”det offentliga Sveriges nationella konferens om de kreativa och kultruellea näringarnas utveckling och potential” (NFH 2012 s. 12) och uppkom efter KK-stifelsens satsning på upplevelseindustrin.

2.1.7 Näringskonsulentens arbete

Att få medel till en näringskonsulent är något som NFH påpekar att de har önskemål om i alla ansökningar, från 2008 till och med år 2010, när de tilldelas medel för att anställa en näringskonsulent (NFH 2008; 2009). Det är även något som påpekas som önskvärt i NUTEKs rapport Hemslöjden som näringsgren. (NUTEK 2008 s. 69).

I december 2010 lade NFH in en ansökan hos Tillväxtverket om en delfinansiering till ett tvåårigt projekt Näringskonsulent, vilket de tilldelades. Projektmedlet uppgick i 2,3 miljoner kronor, varav Tillväxtverket stod för hälften, och Jordbruksverket för hälften (intervju 1). Projektet tilldelades medel, inte bara för konsulentens lön, utan även för verksamhet inom projektet. Det är väldigt positivt när ett projekt även får medel för verksamhet, då det gör att projektet kan få en större spridning och handlingskraft (Intervju 3). Projektet beskrevs som att det skall dra nytta av den forskning som bedrivs inom fältet kulturekonomi, samt positionera hemslöjden inom arbetet med de kulturella och kreativa näringarna (KKN). Näringskonsulenten beskrivs även kunna fungera som en inspirationskälla för hur arbetet med KKN kan fungera ute i regionerna (NFH 2010).

I projektplanen beskrivs projektets syfte:

”Projektet syftar till:

- att utveckla branschens strategiska näringsarbete genom att tillföra ny kompetens utifrån ett helhetsperspektiv.*
- att dra nytta av och ta till vara erfarenheter från olika läns tidigare och pågående näringsarbete.*
- att förnya och utveckla hemslöjdsnäringsen genom att ny innovativ kompetens tillförs i form av en näringskonsulent som drivkraft och inspirationskälla.*
- att stärka hemslöjds konsulenterna som en regional resurs och ett verktyg som vidareförmedlar ny kunskap ut till slöjdarna/hantverkarna/konsthantverkarna.*

att dra nytta av den forskning som nu växer fram inom ämnet kulturekonomi och har ambitionen att bli en förebild för hur man kan arbeta inom kulturella och kreativa näringar.” (NFH, Projektplan näringskonsulent, inget sidnummer).

Åsa Bergquist Håal tillsattes från början som näringskonsulent, men efter att hon slutade 2012 tillsattes Rebecca Ahlstedt.

Hemslöjds konsulenterna, som driver projekt på regionalnivå, skulle enligt projektplanen dra stor nytta av den kompetens som en näringskonsulent kan tillföra. En rikstjänst kan arbeta nätverkande mellan de olika länen och deras projekt, förmedla kunskap och erfarenheter mellan dessa (NFH, Projektplan näringskonsulent, inget sidnummer.).

I NFHs årsredovisning skriver näringskonsulenten en rapport för sitt första halvår. Under hösten 2011 beskriver hon att fokus lades på att lära känna de olika länen, regionerna och andra aktörer som hon kommer att arbeta med, samt deras arbete med näringsfrågan. Ett nära samarbete med Tillväxtverket och deras arbete med KKN upprättades under perioden och en kartläggning gjordes av goda exempel och metoder inför det arbetet med modell- och metodutvecklingen som planerades av konsulenten. I rapporten beskriver hon att hemslöjds konsulenternas roll inom näringsarbetet behöver förtydligas för att projektet ska kunna dra nytta av deras kompetens. De och slöjdarna i landet behöver nås av det arbete med KKN som bedrivs på nationell nivå och även hitta samarbeten med andra aktörer. Här beskrivs näringskonsulenten som en värdefull länk. NFH beskrivs i årsredovisningen också behöva vidga sitt nätverk. Näringskonsulenten har genom att vara med på externa möten och evenemang, kunnat visa upp och stärka slöjden som en del av de kulturella och kreativa näringarna. Genom näringskonsulentens mäklarroll kommer nya kontakter knytas för att kunna stärka slöjden som näringsgren (NFH 2011).

Det fanns under 2011 planer på att skapa en handbok specifikt riktad till slöjdföretagare för att ta tillvara på den kunskap och kompetens som finns hos både slöjdare och hemslöjds konsulenter ute i landet. Dessa planer kom senare att utmynna i Slöjdbusiness, som beskrivs närmare nedan.

Under 2012 utarbetade näringskonsulentsen, i samråd med den grupp av konsulenter som ingår i arbetsgruppen (ovan beskrivna som Näringsgruppen i punkt 2.1.6), en aktivitetsplan med fokus på de praktiska insatser som bör göras (NFH 2012). Näringskonsulentsen beskrev i årsredovisningen för 2012 att hon arbetar med att sprida kunskap och information till slöjdare, myndigheter och nationella aktörer inom hemslöjd och näringsliv. Konsulentsen har under 2012 deltagit i fler möten och nätverksträffar med bland annat branschorganisationer inom konsthantverk. Hon har även deltagit i regionala möten rörande KKN-frågor som NFH, Tillväxtverket och samverkansrådet har anordnat. Hon deltog även vid ett möte med Generator 2012 (NFH 2012 s. 12).

Till den dagen årsredovisningen för 2013 skrevs hade 397 företag ingått i projektet (NFH 2013).

Näringskonsulentsen har under sitt arbete använt sig av en processbaserad och designstrategisk metod, vilket kan förklaras av att Rebecca Ahlstedt är utbildad designer och processledare.

Per-Olof Remmare på Tillväxtverket beskrev projektet som väldigt lyckat under vår intervju.

”det här projektet då med Rebecca Ahlstedts arbete har vi fått slutrapport här i början av året och det har ju övernått, eller nått över förväntan resultatet både vad det gäller antalet deltagande aktörer och det som man har kunna uträtta” (Intervju 1).

Arbetet som Rebecca Ahlstedt har utfört kan delas in i sex delprojekt, vilka beskrivs närmare nedan.

Slöjdinkubator

Slöjdinkubator drivs tillsammans med konsulentsen för barn och unga. Projektet vänder sig till unga vuxna som har en utbildning inom slöjd eller konsthantverk och ger deltagarna möjlighet att bygga upp sin slöjdaridentitet och bygga nätverk. Deltagarna utgår från sin egen drivkraft och att utifrån den utveckla sitt företagande och skapande. Att stimulera ungt företagande är en viktig del i näringsprojektet (NFH 2013).

I projektet ingår 10 unga vuxna som har en bakgrund i slöjd, konsthantverk och småskalig designproduktion. De har haft ett antal träffar, där de har tagit del av inspirationsföreläsningar, processledning, workshops, och även fått utmaningar av externa uppdragsgivare, såsom Designtorget (www.nfh.se).

Tanken med projektet är att deltagarna ska se sin kreativitet och sitt konstnärskap som en tillgång i företagandet. Utbildningen utgår mycket från en modell som kallar ”the power of why” och låter deltagarna ställa sig frågan ”varför?”. En affärsmodell byggs sedan utifrån deltagarnas svar på frågan varför (intervju 2).

Näringskonsulentsen, som själv gått en konstnärlig utbildning på HDK, upplevde att det fanns en problematik då det fattades vissa pusselbitar i den konstnärliga utbildningen, pusselbitar som rörde entreprenörskap och företagande. Dessa pusselbitar fattas fortfarande i de konstnärliga utbildningarna. Nämnden är därför i dialog med utbildningssäten, hur kunskaperna som kommit fram i det här pilotprojektet med inkubator, kan användas inne i utbildningar för att ge studenterna de verktyg de behöver i företagssamhet redan under utbildningen. NFH som myndighet ska inte driva inkubatorprocesser, men har i och med det här pilotprojektet utarbetat en metod som skulle kunna användas av till exempel lärosäten eller offentliga företagsstödare, så som ALMI (intervju 2). Kerstin Andersson Åhlin och Friedrike Roedenbeck menar också att det är av stor vikt att få in ett moment som berör företagsekonomi, marknadsföring och entreprenörskap in i utbildningen av slöjdare och konsthantverkare, till exempel på Sätergläntan (Intervju 3 och 5).

Projektet Slöjdinkubator var beviljat pengar från Ung innovationskraft/Tillväxtverket. Under 2014 ska projektet utredas av externa utredare från Nätverkstan (NFH 2013).

Utbilda hemslöjdskonsulenterna

Näringskonsulenterna har även arbetat med en fortbildning av landets hemslöjdskonsulenter. Denna fortbildning startade 2013. Målet var att stärka konsulenterna i deras roll som regional resurs i företagsutveckling. Utbildningen syftade till att ge dem kunskaper och verktyg i sitt dagliga arbete. Kursen leddes dels av näringskonsulenterna, men också med en processledare med kunskaper inom ledarskap, coaching och företagsutveckling. Konsulenterna var nöjda med kursen, och de uttryckte ett behov av en fortsättningsutbildning (NFH 2013).

Under utbildningen identifierades olika roller som en hemslöjdskonsulent kan ha i sina kontakter med slöjdföretagare utifrån vilket behov slöjdaren har. De undersökte även vad som behövs när man startar ett företag, vad en företagare behöver i olika faser, tre olika nivåer, eller faser utkristalliserades. Utbildningen innehöll både ren fakta, men också inspiration.

En tredjedel av landets hemslöjdskonsulenter deltog i utbildningen, som fick väldigt bra betyg. Konsulenterna uttryckte att det var nyttigt för dem att fundera kring näringsfrågan utifrån vilka roller de som konsulenter kan ha (intervju 3).

Slöjdarens företagsguide

2012 publicerades *Slöjdarens företagsguide* på NHFs hemsida (NFH 2012). *Slöjdarens företagsguide* är en guide med 12 handfasta steg för den som vill starta företag inom slöjd och söker information kring bolagsformer, patent, skatt och så vidare. Den beskriver vad slöjdaren bör tänka på när hen är i startgropen och funderar på att starta upp företag. Den kan på många sätt jämföras med den information som finns på verksamt.se⁵, men innehåller lite mindre information. 12-stegs guiden länkar här och där till verksamt.se om läsaren söker mer information (www.nfh.se, *Slöjdarens företagsguide*).

Till *Slöjdarens företagsguide* finns även fyra verktyg som kan laddas ned. Verktøygen består av information och hjälp för att göra en affärsplan, aktivitetsmål, marknadsplan och SWOT-analys (www.nfh.se).

Guiden är utformad i samråd med den näringsgrupp av hemslöjdskonsulenter som näringskonsulenterna arbetar med och med hjälp av en extern konsult, med kompetens inom affärsutveckling, företagscoaching och utbildning (NFH 2012).

I årsredovisningen för 2013 uppger NFH att guiden har haft 2700 visningar under åtta månader (NFH 2013).

Rebecca Ahlstedt beskriver guiden som en lättillgänglig guide som inte går på djupet. De har även fått feedback av de som använt sig av den, vilken säger att den är enkel att förstå och anpassad för området. Även slöjdare som idag driver företag uppger sig ha haft nytta av den, då det alltid är nyttigt att tänka över frågeställningarna igen (intervju 2).

Slöjdbusiness

Slöjdbusiness är en inspirationsguide som riktar sig till slöjdare som funderar på att starta företag eller vill utveckla ett redan existerande företag. Den finns enkelt att ladda ned på NHFs hemsida. Den är uppbyggd efter tre teman:

- Företagsutveckling
- Försäljning
- Kommunikation

Slöjdbusiness innehåller intervjuer med slöjdare, företagsutvecklare och omvärldsspanare. Den menar att det inte finns någon motsättning mellan slöjd och business.

Slöjdbusiness fokuserar på vikten av viljan och lusten i företagandet. Att lyckas som företagare kräver ett intresse för att driva företag och mod och drivkraft i att utvecklas, menar guiden. De slöjd- och designföretagare som intervjuas i Slöjdbusiness ser ingen

⁵ verksamt.se är en informationssida från flera olika myndigheter, så som skatteverket och tillväxtverket, med syfte att göra det enklare att starta företag.

motsättning i konstnärligt skapande och kommers, utan ser de som två av varandra beroende delar i företagandet.

Skriften beskriver vikten att ha en historia att berätta kring sina produkter för att kunna sälja dem. Denna berättelse handlar med fördel om kvalitet, unicitet och hållbarhet. Det är när historien berättas som produkten får ett mervärde för kunden, det är historien som får kunden att förstå skillnaden mellan en slöjdad produkt och en industritillverkad produkt. Kundfokus beskrivs som en viktig faktor för att nå framgång som företag. Att lära känna sin målgrupp och veta vad de vill ha och vad målgruppen villig att betala, beskrivs om centrala delar i företagande.

Guiden har också ställt frågor till återförsäljare, vad de letar efter i varor de tar in i sina butiker.

Det finns checklistor presenterade i guiden, där läsaren ställs inför olika frågor som hen ska fundera över. Det finns även en lista över platser där vidare råd och stöd kan fås, så som ALMI, Skatteverket med flera, samt information om hur du hittar din hemslöjdskonsulent. Längst bak finns en ordlista över ord och begrepp som rör företagande.

Rebecca Ahlstedt skulle gärna se en fortsättning på Slöjdbusiness, där andra slöjdare skulle få komma till tals och vinkla den mot olika frågor inom slöjdnäringen. Hon vill gärna låta den här typen av inspirationsguider komma då och då. Att låta andra komma till tals, både praktiker och omvärldsanalytiker skapar en bredd och ger ett nyanserat innehåll, till skillnad från om det hade varit näringskonsulenten själv som skrivit ihop en guide av detta slag. Genom att låta praktikerna komma till tals så blir det inte en konsulent på en myndighetsstol som pekar och säger ”gör så här”. Det blir mer personligt och lättare att ta till sig när de som berättar är i en liknande situation som den som guiden riktar sig till (Intervju 2).

Pilotprojekt

Näringskonsulenten har även arbetat med pilotprojekt i företagsutveckling i fyra regioner, Dalarna, Norrbotten, Uppsala och Kronoberg. Dessa regioner valdes ut utifrån sina projektidéer och företagsnätverk. Projekten berörde alla företagsutveckling på något vis, flera av dem har haft en koppling till besöksnäringen (intervju 2).

Även om detta är en del av de projekt som näringskonsulenten har jobbat med och stöttat, så kommer ingen närmare förklaring till dessa regionala pilotprojekt att ges, då denna uppsats fokuserar på det nationella arbetet. Det är dock av vikt att veta att även detta har varit någon som näringskonsulenten arbetat med.

Avancerad nivå/nationell agenda

Genom de utvärderingar som kommit in i och med projektet näringskonsulent, har ett behov av en nationell samordning inom området uppmärksammat. NFH har därför initierat en förstudie för en möjlig nationell agenda i företagsutveckling inom områdena slöjd, konsthantverk och småskalig designproduktion. Förstudien genomförs tillsammans med närliggande branscher med Konsthantverkscentrum, KRO/KIF och Svensk form (NFH 2013). Agendan riktar sig till näringsdepartementet och andra nationella myndigheter som berörs av frågan. Den vill visa på behovet av specifik företagsrådgivning för det här området, agendan ska visa på den potential som finns i branschen (Intervju 2).

Per-Olof Remmare beskriver att Tillväxtverket har haft möte med dessa organisationerna och därefter föreslagit att de bör samarbeta då de i mångt och mycket har behov av samma typer av stöd, oavsett om man är konsthantverkare, slöjdare eller arbetar med småskalig designproduktion. Det är branscher som ligger så pass nära varandra att det kan vara svårt att ens skilja på vad som är vad. Ensam är ibland stark, men att samlas runt ett dokument av den här typen ser Per-Olof Remmare stora fördelar med (Intervju 1). Samtliga informanter är överens på denna punkt, tillsammans kan de visa på vikten av hantverket i Sverige idag och motivera satsningar.

NFH har även genomfört en behovsinventering som berör de professionella slöjdarna i Sverige. Genom att genomföra en behovsinventering hoppas NFH på att få klarhet i vad de

slöjdare som idag är relativt trygga i sin företagsroll behöver för stöd och hur nämnden kan arbeta för att hjälpa dessa företagare med företagsutveckling. De övriga delprojektet som ingått i projektet Näringskonsulent har riktat sig till slöjdare som inte har företag, eller som känner sig otrygga i sin roll som företagare. De som däremot känner sig trygga i sin företagsroll kan delta i den behovsinventering NFH utför. De kommer att få svara på en enkät, som sedan kommer ligga till grund för diskussioner i mindre grupper. Deltagarna kommer även få genomföra djupintervjuer med varandra (intervju 2).

2.3 SHR:s arbete med näring

Här presenteras en del av det arbete som Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund har gjort med näringsfokus. De har gjort mer än det som presenteras här, men då SHR som organisation inte är i fokus för denna studie, så har ett urval gjorts. Detta urval har skett utefter vad som presenterats i NFHs årsredovisningar under de undersökta åren. Innan NFH fanns, låg ansvaret på näringsfrågan på SHR, men nu är det mest på NFHs bord som näringsfrågan drivs (intervju 5).

I NUTEKs rapport Hemslöjden som näringsgren är en av slutsatserna att SHR:s butiker behöver ett mer affärsmässigt förhållningssätt då flera drivs ideellt utan vinstintresse (NUTEK 2008). Att förnya butikerna och arbeta med deras förhållningssätt är något som SHR har gjort i perioder. Modernisering av butikerna är ett område som Kerstin Andersson Åhlin varit mycket engagerad i tidigare, och som hon tror är väldigt viktigt. Att driva en butik är väldigt dyrt och kräver mycket arbete som kanske inte betalar sig. Butikerna behöver formas om och nischa sig anser Kerstin Andersson Åhlin. Hon tror att det just nu pågår en brytningstid som vi inte riktigt vet vad den innebär för butikerna (intervju 5).

2.3 Nämndens förhållande till SHR

”SHR utgör en viktig samarbetspart för att nämnden och hemslöjdskonsulenterna på ett kraftfullt sätt ska kunna driva olika slöjdfrågor mot omvärlden.” (NFH 2010 s. 25).

Detta citat visar på att Nämnden för hemslöjdsfrågor anser att Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund är en viktig länk i deras arbete. SHR arbetar som en del av civilsamhället och blir därför en viktig länk för NFH mellan myndighet och civilsamhälle. SHR och NFH har samarbetat tillsammans i flera projekt, till exempel de ovan beskrivna projektet *Den samtida hemslöjden* (som presenterades i punkt 2.1.5) (NFH 2009). I projektet *Den samtida hemslöjden* arbetade de tillsammans fram den varumärkesplattform som har till syfte att kommunicera och stärka hemslöjden utåt. Det beskrivs i rapporten som följde projektet att det finns begränsningar i hur mycket de kan samarbeta, då SHR är en ideell organisation och NFH är en statlig myndighet, de har olika intressen och driver olika frågor. Intressekonflikten kan till exempel ligga däri att det även finns slöjdande människor och föreningar som inte är anslutna till SHR och behöver stöd från NFH. Ett alltför tätt samarbete kan leda till att NFH missar människor och föreningar i behov av stöd (Björkman, 2011 s. 18).

År 2008 granskade NFH sin egen roll som myndighet och rollfördelningen mellan SHR och nämnden. Det var i och med denna granskning som nämnden valde att utarbeta prioriterade områden, varav näring är ett (NFH 2008).

SHR får varje år ett stort anslag från kulturdepartementet via NFH. De får sedan några år tillbaka i samband med anslagen uppdrag från NFH som beskriver vad de önskar att SHR arbetar med varje år. Syftet med uppdragen är att förtydliga den ideella organisationens och myndighetens roller och visa på var samverkan kan ske. Att SHR fick uppdrag under 2010 sågs som en försöksverksamhet och började prövas då eftersom att kulturpolitiken höll på att skrivas om i och med samverkansmodellen (NFH 2010). Dessa uppdrag utgår från NFHs utarbetade fokusområden.

Att en statlig nämnd ger en ideell organisation, som i grunden är medlemsstyrd,

uppdrag på det viset som sker idag är problematiskt. Det innebär att medlemmarna i princip kan gå emot det som NFH vill att organisationen ska arbeta med, men det skulle då kunna innebära att SHR blir utan de medel som de behöver från Kulturdepartementet. Att de får uppdrag är därför något som har prövats och som kommer att omprövas. NFH kommer fortfarande att behöva veta vad SHR kommer göra med pengarna de bli tilldelade, men frågan är hur mycket uppdrag de bör ge organisationen (Intervju 5).

2.3.1 100årsjubileum

SHRs 100årsjubileum firades under 2012 runt om i landet, både regionalt och nationellt. I samband med jubileumsåret 2012 var en av förhoppningarna att det skulle leda till en större efterfrågan av hemslöjden, på produkter, kurser, böcker, upplevelser med mera.

”Ett antal mål sattes upp för jubileumsåret. Ett övergripande mål var att göra hemslöjden mer samtida. Andra långsiktiga mål handlar om: att få fler att bli aktiva konsumenter och producenter av hemslöjd, att öka omsättningen inom branschen, att fler tar del av kursverksamhet inom branschen samt att öka slöjdarnas sysselsättningsmöjligheter och att de därmed väljer att etablera sig som företagare inom hemslöjden. Jubileumsåret var därför (förutom själva jubileet) en stor pusselbit i det strategiska arbetet för att systematiskt utveckla hemslöjden i Sverige.” (HUI 2013, ingen sida)

SHR beställde i samband med jubileet ett antal uppföljnings- och utvärderingsstudier från företaget HUI research, dessa skulle mäta de olika effekter och resultat som jubileet hade fått. Uppdraget bestod av fem olika delar:

- Attitydundersökning bland besökarna på Liljevalchs⁶
- Turistekonomisk analys av utställningen Spetskonst på Vadstena slott
- Jubileumsårets påverkan på försäljningen av slöjdprodukter
- Workshop: Utvärdering av arbetsmetoden på Liljevalchs
- Workshop: Tillbaka till framtiden (HUI: 2013 ingen sida).

De delundersökningar som är av relevans för denna studie är de som visar på de turistekonomiska effekterna i Vadstena, samt jubileumsårets påverkan av försäljningen av slöjdprodukter.

Undersökning kring försäljningen av hemslöjdsprodukter visade att den gick upp med 9% under jubileumsåret 2012, mot 2011. Detta kan jämföras med att detaljhandeln i stort ökade med 2%, med andra ord ökade försäljningen av hemslöjdsprodukter mer än detaljhandeln i stort. Denna analys grundar sig på hemslöjdsbutikernas omsättning. Undersökningen visar även att antalet anställda i butikerna inte ökade under perioden. Undersökningen rörande Liljevalchs visade att en tredjedel av besökarna blev intresserade av att köpa en slöjddad produkt (ibid, ingen sida).

Den turistekonomiska analysen av effekterna som Spetsutställningen hade i Vadstena 2012 genomfördes med hjälp av intervjuer med besökare på utställningen. Den visade att 95% av dem som besökte utställningen var turister och hade sin hemvist utanför Vadstena. Turisterna spenderade i genomsnitt 588kr per dygn i Vadstena, av turisterna var 27% i Vadstena primärt för att besöka utställningen. De turister som besökte Vadstena i första hand för Spetsutställningen, genererade ca 4,8 miljoner kronor till staden, exklusive entréavgiften till utställningen. Detta motsvarar 11 årsverken i besöksnäringen.

Undersökningen visade att 56% av besökarna på utställningen i Vadstena inte blev intresserade av att köpa slöjdade produkter efter besöket.

⁶ Museet där den stora jubileumsutställningen ägde rum

2.4 Regeringens Handlingsplan för kulturella och kreativa näringar

Avsnittet kommer att beröra den handlingsplan som regeringen gav ut för åren 2009-2012. För att sätta planen i en kontext för en vidare förståelse av den så kommer även en kort historik kring kulturella och kreativa näringar att presenteras.

Den kunskap som har fungerat normbildande för handlingsplaner inom området kulturella och kreativa näringar kommer från England. Det var på 1980-talet som idén om *creative industries* kom att formuleras. GLC, Great London Council, gjorde då en kartläggning för att se vad kultursektorn hade för betydelse för ekonomin i London, den visade sig då vara mer betydelsefull för ekonomin än vad som tidigare trots. 1998 gjordes en ny undersökning och en ny myndighet, DCMS, Department of Culture, Media and Sport, inrättades. De arbetade efter 13 delsektorer som de delade in kulturindustrin i, denna politik och indelning har sedan blivit något av en exportvara till resten av Europa (Karlsson 2010 s. 55ff).

I Sverige tog det lång tid innan en nationell politik för området utformades. Den tidigaste satsningen var KK-stiftelsens⁷ arbete med ”upplevelseindustri”. Problemet med KK-stiftelsens arbete var att det utgick från människors upplevelser av kultur, ”upplevelseindustri”. Konsumtionen av kultur hamnade i centrum, inte produktionen. De ringade in ett väldigt stort område, med 13 vida delområden, som de valde att kalla upplevelseindustrin. Denna indelning innehöll även måltid, turism/besöksnäring och marknadskommunikation, vilket inte brukar kallas för kulturnäringar traditionellt sett. Det var i och med KK-stiftelsens breda och amöbaliknande definition, som förvirringen kring kulturnäringarna uppkom. KK-stiftelsen lyckades med att visa vilket stort ekonomiskt värde som de kulturella och kreativa näringarna har, men de lyckades inte skapa en större förståelse för näringarna i sig, enligt Karlsson och Lekvall. Av vikt i denna studie är att KK-stiftelsen inte tar upp konsthantverk eller slöjd i sin modell, men det gör däremot brittiska DCMS i sin modell (Karlsson och Lekvall 2011 s.42).

I *Handlingsplan för kulturella och kreativa näringar* som regeringen lade fram 2009 beskrevs de åtgärder som de, för handlingsplanen utpekade, myndigheterna skulle arbeta med. Dessa är:

- Rådgivning till företag
- Programsatsning på inkubatorer för kulturella och kreativa näringar
- Mellanhänder/Nätverk/Modeller för samverkan
- Entreprenörskap i kulturella och kreativa utbildningar
- Innovation och design
- Ledarskap och arbetsorganisation
- Studie om finansieringsbehov
- Förbättrad statistik
- Kompetensutveckling

Totalt bestod handlingsplanen av nio områden, insatserna riktade sig i första hand till myndigheter som utförare, men handlingsplanen betonade vikten av att sätta kulturföretagarens behov i centrum för åtgärderna (*Handlingsplan för kulturella och kreativa näringar* 2009 s. 10).

I handlingsplanen beskrevs att de berörda myndigheterna tillsammans ska förbättra villkoren och miljön för att de kulturella och kreativa företagen skulle kunna växa i Sverige och även kunna fungera som en stark exportvara. Insatserna skulle utgå från de behov som entreprenörerna i sektorn har. Myndigheterna skulle också hjälpa till med kontakterna mellan kultur och näringsliv.

⁷ KK-stiftelsen är högskolornas forskningsfinansierare som under en period bedrev ett projekt rörande KKN.

Handlingsplanen definierade ett problemområde när det kommer till rådgivning och kunskapsutveckling för kulturföretagare. Detta behov beskrevs bäst mötas i de befintliga stödfunktioner som finns, såsom ALMI. Men dessa stödfunktionerna upplevs inte ha den kunskap som behövs för att kunna ge råd till kulturföretagare, därför uttrycks att de behöver förbättras (Handlingsplan för kulturella och kreativa näringar 2009 s. 6).

NFH var inte utpekad som en myndighet som skulle arbeta med frågorna i handlingsplanen, men de arbetade ändå med flera av de områden som berördes i programmet. I och med att det visade sig att NFH inte var utpekad att vara med som samarbetspart i arbetet, skrev Anne Ludvigsson, dåvarande ordförande för SHR och ledamot av NFH, en interpellation till riksdagen där hon frågade varför NFH inte var omnämnda. Detta ledde till att näringsministern fick gå upp och svara i riksdagen, svaret var att de även om det inte var omnämnda skulle de självklart räknas med ändå (Intervju 4). Eva Ohlsson uttryckte en stark besvikelse över att de inte var inbjudna för att arbeta med handlingsplanen från början, då hon ansåg att de hade stora erfarenheter som skulle varit nyttiga i arbetet, då slöjden till sin karaktär är både en kulturform och näring (Intervju 4). Per-Olof Remmare beskrev hur Eva Ohlsson, då sittande kanslichef på NFH, utförde ett lobbyarbete som innebar att de tog sig plats i arbetet. I regleringsbrevet fick NFH under de år som handlingsplanen var aktuell, i uppdrag av Kulturdepartementet att de skulle arbeta med KKN, även om de inte var utpekade i handlingsplanen. De blev i regleringsbrevet inte ombedda att samarbeta med de myndigheter som arbetar inom handlingsplanen (Kulturmyndigheternas arbete med kulturella och kreativa näringar, 2011). Det faktum att NFH har Tillväxtverket som värmyndighet och att de delar lokaler, gör att de hade en nära kontakt, därmed var det eventuellt lättare för NFH att slå sig in i arbetet via Tillväxtverket. Att NFH slog sig in i arbetet med KKN ledde till att slöjden positionerade sig som område inom kulturnäringarna, anser Per-Olof Remmare (intervju 1).

2009 beskriver NFH i sin årsredovisning att även om hemslöjden inte är ett utpekat område i den handlingsplan för kulturella och kreativa näringar som regeringen la fram 2009, har de ändå aktivt följt med i arbetet. De har haft kontakter både med närings- och kulturdepartementet samt med de ansvariga på Tillväxtverket. Deras kontakter ledde till att de blev kallade till möten för två av delområdena. Det utåtriktade arbete som nämnden och SHR har påbörjat i och med *Den samtida hemslöjden* anser nämnden ligga i linje med det arbete för KKN som regeringen arbetar med.

NFH sökte och blev 2009 beviljade medel från regeringen för att kunna arbeta med KKN-frågorna. Hur dessa sedan använts har jag tyvärr inte kunnat hitta någon information om, men de tilldelades 150 000kr till ändamålet (NFH 2009).

Att slöjden slog sig in i området bekräftas även av den lista som ligger på Tillväxtverkets hemsida som visar på att slöjden har tagit sig plats i KKN. Enligt den lista som Tillväxtverket publicerat på sin hemsida, är de företag som levererar tjänster eller produkter inom följande områden att räkna som kulturella och kreativa näringar:

- Arkitektur
- Dataspel
- Design och formgivning
- Film och foto
- Konst
- Kulturarv
- Litteratur
- Media
- Mode
- Musik
- Måltid
- Scenkonst
- Slöjd och hantverk
- Upplevelsebaserat lärande (tillvaxtverket.se)

I *handlingsplan för kulturella och kreativa näringar*, som beskrev hur de utpekade myndigheter skulle arbeta med att stärka KKN, var denna lista inte med. Däremot betonar handlingsplanen vikten av att skapa en officiell definition för att kunna få statistik för området. Regeringen gav därför Tillväxtanalys i uppdrag att ta fram en definition. Genom att ha en nationell, officiell definition kommer det att hjälpa regionerna med arbetet för KKN menar de. Jag tolkar att det är den ovan nämnda lista som blev resultatet av deras arbete under handlingsplanens år, även om listan enligt Per-Olof Remmare kom till tidigare. Dessa områden arbetades enligt Per-Olof Remmare fram i början av 2000-talet av ITPS, Institutet för Tillväxtpolitiska Studier, som föregick myndigheten för Tillväxtanalys. Tillväxtverket har dock gjort en justering i denna lista och tagit bort punkten för besöks- och turistnäringen, som var inkluderad i den ursprungliga listan. Denna justering beror på att det redan finns siffror för den näringen sedan 70-talet, skulle dessa näringar tas med i denna lista med de beräkningar som görs inom KKN skulle siffrorna bli missvisande, menar Per-Olof Remmare (intervju 1). Även denna lista innehåller många områden, vilket kan skapa problem. Att kulturella och kreativa näringar innefattar ett så stort antal sektorer kan leda till en amöbaliknande struktur och det blir svårt att få grepp om det hela. Per-Olof Remmare håller med om den kritiken som Karlsson riktar mot att området är för stort (intervju 1).

NFH blev efter att arbetet med handlingsplanen var färdig, ombedda att delta i den återrapportering som regeringen ålade de berörda myndigheterna. I regleringsbrevet för 2012 fick därför NFH i uppdrag att:

”i samverkan med Riksantikvarieämbetet, Statens kulturråd, Konstnärsnämnden, Riksarkivet och Stiftelsen Svenska Filminstitutet lämna en gemensam resultatbedömning av arbetet för att främja kulturella och kreativa näringar.” (Ku2011/1960/RFS)

Så även om de inte var med i programmet för KKN från början, så ombeds de vara med och samverka med de andra myndigheterna i återrapporteringen, samt att i den ge förslag på vad som ska göras efter att programmet avslutas 2013. Det kan tyckas märkligt att en myndighet som från början inte varit involverade i arbetet skall delta i återrapporteringen. Eva Ohlsson ser ändå ett värde i att NFH involverades i arbetet. NFH fick vara med i slutskedet och kunde därmed visa på vad de presterat under de år under vilka handlingsplanen verkade (intervju 4). I återrapporteringen finns en tabell som visar på antal uppskattade arbetstimmar som varje myndighet har lagt ned på arbetet med programmet, denna tabell visar att NFH är den myndighet som lagt ned näst mest tid på arbetet, 1800 timmar. Mest timmar uppskattar Kulturrådet sig ha lagt ned med 1870 timmar (Kulturmyndigheternas arbete med kulturella och kreativa näringar 2011 s. 5). Återrapporteringen visar att de kulturmyndigheter som är varit med i satsningen i stort är kritiska till hur den har utformats (Ibid.). Kulturmyndigheterna upplever att deras kompetens inte alltid har tagits tillvara samt att medlen delvis har varit snett fördelade. Riksantikvarieämbetet beskriver i återrapporteringen hur det största ansvaret och mest medel har gått till myndigheter under Näringsdepartementet, vilket de anser *”kan signalera att arbetet med de kulturella och kreativa näringarna bäst leds av myndigheter som inte har sina huvuduppdrag inom kulturområdet”* (ibid s. 13). Vidare beskriver Riksantikvarieämbetet att deras kompetens inte har efterfrågats. När de varit utpekade som samarbetspart för uppdrag där näringsdepartementets myndigheter haft huvudansvar, så har de inte tillfrågats för samarbete under arbetsperioden. Det enda undantaget har varit Tillväxtverket, som tog kontakt för samverkan (ibid s. 13).

2.4.1 Tillväxtverket - Arbetet med regeringens handlingsplan för kulturella och kreativa näringarna

Tillväxtverket var en de myndigheter som var utpekade med att jobba med *Handlingsplan för de kulturella och kreativa näringarna*. Efter att det avslutats så lämnade Tillväxtverket en slutredovisning där de gav förslag på hur det fortsatta arbetet med KKN skulle kunna bedrivas i Sverige. Per-Olof Remmare trodde att programmet skulle få en fortsättning från regeringen efter 2012, men det blev ingen fortsättning. Tillväxtverket valde trots det att fortsätta att prioritera arbetet med området KKN på egen hand, och har idag ett program som de arbetar efter i en grupp om 2,5 heltidstjänster. De har nu bara 15 miljoner att röra sig med under den tvåårsperiod som de ska arbeta med programmet, mot de 38 miljoner de hade under de tre år som regeringen satsade på området. De arbetar i det nuvarande programmet med att:

- Föra en dialog med olika branschorganisationer kring behov av utveckling inom området.
- De samverkar med andra för att få fram offentlig statistik om kulturella och kreativa näringar.
- De samverkar med andra för fortsatt utveckling på regional nivå.
- De ska bidra till utveckling av rådgivning, stöd och finansiering till kulturbaserat företagande.
- De ska samverka med andra parter för att skapa korskopplingar mellan kulturbaserade företag och andra områden.
- De ska bidra till att lösa företagens och branschernas behov av utveckling för att sälja internationellt. (www.tillvaxtverket.se)

Många av de områden som nämns ovan är tydliga fortsättningar på de åtgärder som var i centrum för regeringens handlingsplan som presenterades tidigare.

Inom de ovan nämnda områdena kan tydlig koppling ses till vissa av de åtgärder och projekt som NFH driver. Ett exempel är planen för att göra en nationell agenda för hemslöjden i samarbete med närliggande branscher som beskrevs i punkt 2.1.7. Per-Olof Remmare berättade att han har varit något av en sammankopplande part i och med att han får många ansökningar och förfrågningar på sitt bord från de organisationer och myndigheter som ingår i den nationella agendan. Han har därmed hjälpt till att koppla ihop dessa så att de tillsammans kan arbeta med agendan (intervju 1).

Tillväxtverket arbetar aktivt med området KKN och i och med slöjdens dubbla karaktär och NFHs närhet till Tillväxtverket vävs dessa två myndigheter ihop och hjälper varandra för att visa på slöjdens tillväxt potential. De har mycket utbyte och hjälp av varandra.

3. Diskussion

Utifrån de frågeställningarna som ligger till grund för uppsatsen, följer nu en kort diskussion. Här kommer de teorier som presenterats tidigare i uppsatsen att läggas mot de åtgärder och arbete som gjorts i berörda myndigheter.

3.1 Hur har Nämnden för hemslöjdsfrågor arbetat med den rapport som Nutek släppte 2008?

Nämnden har arbetat flitigt med de förslag som presenterades i rapporten. Både Eva Ohlsson och Rebecca Ahlstedt beskrev att rapporten har varit till stor hjälp när det gäller arbetet med näringsfrågan för slöjden. När jag går igenom rapporten och läser de förslag som läggs på nationell nivå, kan i princip alla punkter prickas av, förutom frågan som gäller skattelättnader för slöjdare. Det andra som inte blivit helt utfört enligt Rebecca Ahlstedt är behovet av register. Det beskrivs i årsredovisningar från 2008 att NFH arbetar med att uppmuntra regionerna att uppdatera de befintliga slöjdarregister som finns i regionerna. Nämnden har tagit fram en mall över hur dessa register kan se ut, men hur de uppdaterats är oklart, då de är regionernas egna register som inte sammanställs nationellt.

Alla de informanter som jag har intervjuat i mitt arbete har pratat om vikten av att inte bara sälja sina produkter, utan att slöjdare som vill leva av slöjden främst bör arbeta med att sälja tjänster. Detta går emot det som rapporten från NUTEK, *Hemslöjden som näringsgren*, menar, att slöjden först och främst är en produktbaserad näring. Som Per-Olof Remmare uttrycker det:

”Men jag tror också att de som jobbar som företagare inom slöjd och hantverk måste bli bättre på att sälja tjänster och sitt kunnande och inte bara det man producerar och gör, då tror jag man har en större möjlighet att få sitt företagande att gå runt. Och att samarbeta med andra. Det tror jag är framgångsfaktor.” (Intervju 1).

Rebecca Ahlstedt väljer att kalla slöjden för en görande-baserad näring, vilket ger ett uttryck för hur det inte är produkten, utan görandet som utgör grunden för ett slöjdföretag (intervju 2). Att se näringen som görande-baserad inbegriper både säljande av tjänster och kunskap, men även produkter.

Härmed skiljer sig mina informanternas syn på hemslöjden som näringsgren med den analys som NUTEK gör. Informanterna menar att för att kunna leva som slöjdare i Sverige idag måste slöjdarna anpassa sig efter marknaden och inte enbart fokusera på producerande och säljande av produkter. Det är bland annat på grund av denna definition som NUTEK gör, som flera av mina informanter anser att det är dags för en ny rapport som visar på hur läget ser ut idag för slöjden och närliggande kulturnärningar.

Det kan med andra ord sägas att arbetet med NUTEK har nått så långt att rapporten känns gammal. Rebecca Ahlstedt och Eva Ohlsson som har arbetat mer aktivt med utredningen har sett stora fördelar med att ha den att luta sig mot, Friedrike Roedenbeck å sin sida uttrycker att rapporten är gammal och inte har mycket med dagens verklighet att göra. Hennes syn på rapporten kan vara påverkad av det faktum att mycket av det som är föreslagit i rapporten är gjort.

Det tycks, enligt mig, ha skett en stor svängning de senaste åren. Mer och mer fokus läggs på företagande, entreprenörskap och marknadsfokus inom de konstnärliga utbildningarna. Det är även en punkt som tas upp i flertalet av de rapporter som studerats under detta arbete, behovet av att få in mer entreprenörskap i utbildningarna. Det är också en av de punkter som tas upp i NUTEKs rapport, lösningen på detta har bland annat varit den utbildning som denna uppsats är skriven inom.

De flesta kulturföretagare har inte vinst som största intresse i sitt företagande, vilket gör att det kan bli svårt att klara sig ekonomisk. Det finns därför ett behov av att förbereda studenter inom dessa områden för den verklighet som väntar utanför skolornas skyddande väggar. Det är genom kunskap om företagsekonomi, marknadsanalyser, nätverkande och

entreprenörskap som dagens kulturarbetare kommer att överleva. Per-Olof Remmare uttrycker det så här:

”Ja, att det är ett förhållningssätt att det är inte den ekonomiska vinsten som är drivkraften, utan det är den kreativa konstnärliga kärnan hos oss som individer som vi brinner för istället. Och många är ju då, eller tvingas att bli ofrivilliga företagare. Och därför tycker vi att det är väldigt viktigt att man då i utbildningar, typ den utbildningen som du går, har, på ett bra sätt tillgodosett frågor kring entreprenörskap, affärsutveckling, företagsutveckling i läroplanen, så att inte det här kommer som en chock när man är färdig att gå ut och ta sin examen. Så att det integreras på ett bra sätt som ett komplement till de ekonomiska perspektivet som ett komplement till den övriga delen av utbildningen” (intervju 1).

Rebecca Ahlstedt uttryckte i vår intervju att efter hennes år på Högskolan för design och konsthantverk (HDK) var hon utrustad i kunskaper som rörde det kreativa skapandet och de processer som det innebär, men det fattades stora pusselbitar som rörde just företagsamhet och hur en kulturskapare hittar sin plats i samhället.

I regeringens handlingsplan för de kulturella och kreativa näringarna var utbildning en av de punkter som myndigheterna skulle arbeta med. Från början gällde uppdraget bara de utbildningar som examinerade studenter konstnärligt, men uppdraget utökade sedan för att omfatta även de utbildningar som examinerade studenter som sedan skulle arbeta med kulturlivet. Därmed blev även Ledarskap i slöjd och kulturhantverk räknat som en utbildning som berördes av uppdraget att satsa på att förmedla kunskaper rörande entreprenörskap och företagskunskaper. Nämnden har arbetat aktivt och målmedvetet för att bygga upp denna utbildning, vilket är del av nämndens arbete som de har gjort i linje med NUTEKs förslag. Nämnden hade från början tänkt att utbildningen skulle ha starka kopplingar till entreprenörskap, planerna fanns med andra ord innan regeringens handlingsplan för KKN.

NUTEK trycker mycket på att det behövs relevant statistik för området för att få en djupare förståelse för kulturområdet. De beskriver att detta är något som inte bara gäller slöjdnäringen, utan alla kulturnärings. Någon sådan statistik tycks dock inte kommit till. NUTEK lägger ansvaret på att ta fram statistik på de berörda departementen. Per-Olof Remmare beskriver att det är med statistik som man kan visa på hur stor vikt kulturområdet är för den nationella tillväxten. Friedrike Roedenbeck menar även hon att statistik för området är av stor vikt, och beskriver att det nästan tycks ännu viktigare för en kulturell bransch att kunna visa på siffror för att legitimera branschens existens. Genom den nationella agenda som NFH planerar att göra tillsammans med de närliggande områdena, så kommer de förhoppningsvis kunna ta fram statistik som rör området.

Även Karlsson och Lekvall uttrycker ett behov av statistik inom de kulturella och kreativa näringarna, och beskriver att någon sådan inte finns. Många regioner och kommuner försöker själva konstruera statistik för att förstå dessa näringar och deras påverkan på ekonomin och samhället i stort. Det räcker dock inte bara med statistik på området, det behöver också göras en analys av näringarna (Karlsson och Lekvall 2011 s. 53).

”Vi har hittills kunnat konstatera att kultursektorn har en hög grad av komplexitet vad det gäller de olika konstformernas affärsmodeller och affärsrelationer, vilka skiljer sig åt från konstform till konstform, och att sektorn som helhet är organiserad på ett sätt där olika anställningsformer och företagande flyter samman och där de flesta ekonomiska relationer är av tillfällig och tidsbegränsad karaktär. Att vara statistiker i denna värld måste vara en mardröm.” (Karlsson 2010 s. 87)

Det Karlsson uttrycker i citatet ovan är av stor relevans när de kommer till insamlande av siffror i området. Frågan är vilka som skall ingå i den statistik som ska tas fram, är det alla som kallar sig slöjdare, de som har företag, de som arbetar heltid med sitt företag, de som kommer över en viss omsättning per år, eller vilka kriterier ska de som ingår i statistiken fylla? Det är en kritik som Friedrike Roedenbeck riktar till NUTEKs rapport från 2008, att

statistiken i rapporten inte är tillräckligt transparent angående utifrån vilka kriterier som de tillfrågade som ligger till grund för undersökningen är utvalda (Intervju 3).

Mycket har gjorts från NFHs sida utifrån NUTEKs rapport, och det är dags för en ny. De har arbetat effektivt och med målmedvetenhet för att täcka in de områden som rapporten uppmärksammar. Vidare forskning på området vore önskvärt, för att få en djupare förståelse för hur nämndens arbete har påverkat företagen. Kanske kommer den nationella agendan och behovsinventeringen att täcka delar av detta behov.

3.2 Vad har gjorts på nationell nivå för att stärka aktiva slöjdare i deras företagande under åren 2008-2014?

Den nationella nivån syftar på NFH, SHR och Tillväxtverket. I fokus ligger dock fortfarande nämndens arbete.

Under de år som varit aktuella i denna uppsats har flera åtgärder vidtagits för slöjdföretagare i Sverige. Den största insatsen som jag kan se från nämnden för hemslöjdsfrågors sida har varit det projekt som gått under namnet *Näringskonsulent*. Detta projekt har utmynnat i sex delprojekt, i vilka fokus har legat på olika delar av hemslöjden, både etablerade slöjdföretagare och de som är i startgroparna för att starta företag har berörts av dessa olika delprojekt. Delprojekten relaterar till flera av de punkter som Karlsson och Lekvall anser vara av vikt. NFH har i sitt arbete sett att kulturföretagaren är i behov av en annan typ av vägledning än den som traditionellt erbjuds, och har arbetat fram egna rådgivningsguider, vilket är något som Karlsson och Lekvall är tydliga med att det finns ett behov av. NFH frågar praktikerna vad de anser sig behöva hjälp med i och med behovsinventeringen, men de låter även de som arbetar inom slöjdföretag få komma till tals och inspirera i *Slöjdbusiness*. Även dessa punkter är något som Karlsson och Lekvall menar är av stor vikt. De menar att kulturföretagarna själva sitter inne med mycket kunskap och att det är viktigt att fråga dem vad de behöver för stöd.

I både *Slöjdarens företagsguide* och *Slöjdbusiness* läggs fokus på hur kulturföretagaren ska nå sin marknad. I och med att dessa båda guider till stor del utgår från marknadens efterfrågan, så fjärrar sig NFH från det som Karlsson och Lekvall anser vara utmärkande i definitionen av en kulturföretagare. Karlsson och Lekvall menar att en kulturföretagare inte kan anpassa sig efter marknaden, utan måste få möjlighet att utveckla sitt konstnärskap utefter sig själv, det är när konsten börjar anpassa sig efter marknaden som konsten slutar vara fri (Karlsson och Lekvall 2011). Detta betyder att slöjdare inte betraktas som regelrätta kulturföretagare av nämnden, utifrån Karlsson och Lekvalls teori. I delprojektet Slöjdinkubator däremot så ser det annorlunda ut. Där uppmanas de unga deltagarna att skapa en affärsplan utifrån frågan ”Varför?”. De utgår mycket från sig själva och sin egen drivkraft och bygger sitt företag utifrån detta. I detta delprojektet tycks därmed nämnden arbeta närmare Karlsson och Lekvalls teori.

I *Slöjdbusiness* och *Slöjdarens företagsguide* uppmanas slöjdaren att berätta en historia rörande sin produkt, det är även något som alla informanter framhåller som viktigt i våra intervjuer. Detta kan kopplas till det Karlsson diskuterar gällande att dagens konsumtion i mångt och mycket handlar om identitetsbygge. När slöjdaren berättar sin historia för konsumenten av den slöjdande produkten, bidrar historien till konsumentens identitetsbyggande.

Karlsson menar att kulturföretagaren skapar sin egen publik, marknaden blir inte mättad på kultur. Det är när du sett bra teater som du vill se mer, det är utbudet som många gånger skapar efterfrågan. När en kulturföretagare kallar sig själv för ”entreprenör” och frågar sig vad marknaden vill ha diskvalificerar hen sig från att vara just kulturföretagare anser Karlsson. Produktionen av konst kan inte utgå från frågan om vad en köpare vill ha (Karlsson 2011: 121f). Utifrån Karlssons perspektiv och syn på kulturföretagare är frågan huruvida de som intervjuas i inspirationsguiden *Slöjdbusiness*, överhuvudtaget kan kallas för kulturföretagare, då de inte ser någon motsättning mellan att arbeta konstnärligt och utifrån en marknad. Då kulturen enligt Karlsson är

produktorienterad och inte marknadsorienterad, så skjuter Slöjdbusiness åt ett annat håll än åt kulturföretagaren när guiden föreslår marknadsanalyser och marknadsfokus. Men även om de inte är regelrätta kulturföretagare utifrån Karlsson och Lekvalls definition, så är slöjdföretagarna bärare av kultur och säljer produkter och tjänster som bär på ett kulturarv (intervju 2).

Slöjd är en kreativ och skapande process. För att kunna leva på denna process så tvingas de flesta att starta företag. De tvingas, likt de flesta kulturskapare, mer eller mindre in ett företagande som behöver analysera och tillfredsställa en marknad, oavsett om det är något de vill eller ej. Detta för att kunna leva på sitt kulturskapande. De är ofrivilliga företagare.

Karlsson menar att den kulturekonomiska forskning som idag bedrivs är både alltför ekonomisk, i det faktum att man vill kunna mäta kulturens exakta bidrag till samhällsekonomin, och därmed försöker ekonomisera människors upplevelser. Han menar samtidigt att den inte är tillräckligt ekonomisk när det kommer till analysen av hur den enskilda kulturföretaget fungerar (Karlsson 2010 s. 111). I och med detta kan det arbete kritiserar som SHR valde att genomföra i och med den turistekonomiska mätning som de gjorde i samband med spetsutställningen i Vadstena. Är det i ekonomiska termer vi ska mäta kulturen? Hur mäter vi kulturens värde? I undersökningen som beskrev utställningen i Vadstena, beskrevs att andra effekter av den här typen av utställningar kan vara att fler engagerar sig för spetskonsten i framtiden, kanske är de vinsterna av större vikt egentligen? Informanterna talar sig varma över vikten om statistik som visar på kulturens nytta för samhällsekonomin. Men mellan raderna tycks de beskriva hur dessa siffror ska kunna övertyga om vikten av områdets fortlevnad, för att området ska fortsätta finnas för sin egen skull. Siffror och ekonomiska vinster används som argument för att kulturen ska få finnas. Det är enligt mig viktigt att fråga sig varför vissa värden mäts samt varför vissa värden väger tyngre än andra. Genom att visa på kulturens nytta för samhällsekonomin så får kulturen bidrag från regeringen, bidrag som enligt mig borde vara självklara, då kulturen enligt mig har ett självklart värde i sig själv.

Karlsson och Lekvall beskriver hur kulturnärings ofta faller mellan stolarna, mellan kulturpolitiska åtgärder och näringspolitiska (Karlsson och Lekvall 2002 s. 17). Det kan därför vara till NFHs fördel att de har Tillväxtverket som värdmyndighet och Kulturdepartementet direkt över sig. På det viset behandlas slöjdfrågan från två olika perspektiv på ett naturligt sätt, både som en kulturform, men också som en näring. Eva Ohlsson menade att det finns fördelar med denna lösning just på grund utav slöjdens dubbla karaktär. Visst hade det funnits en fördel att ligga under Näringsdepartementet då de har mer pengar, men det genom att tillhöra Kulturdepartementet så har de fått betydelsefulla kontakter med andra kulturformer menar Eva Ohlsson (intervju 4).

Behov av speciella insatser för kulturföretagare

Karlsson och Lekvall beskriver skillnaderna mellan en kulturföretagare och en annan företagare bland annat genom att redogöra för den amerikanske ekonomen Richard Caves arbete på området. Caves beskriver att kulturnäringsmarknad består av en "symmetrisk okunskap", ingen vet om något kommer att vara eftertraktat eller inte på den kulturella marknaden. Ytterligare en skillnad som Caves belyser är det faktum att en kulturskapare bryr sig om sin produkt på ett sätt som en annan tillverkande företagare oftast inte gör. En kulturföretagare kan lägga mycket stor vikt vid något som konsumenten inte ens märker, till exempel kan en stickerska lägga stor vikt vid vilken typ av uppläggning som används vid stickandet av ett par vantar, någon som en textilt okunnig konsument inte direkt lägger märke till. Detta är inte ett helt rationellt marknadsagerande, men det är viktigt för kulturföretagaren. Kulturföretagare trotsar med andra ord marknadslogiken många gånger (Karlsson och Lekvall 2011 s. 55 f). Karlsson och Lekvalls slutsats blir att det finns tillräckligt mycket som talar för att kulturella näringar är så pass annorlunda från andra företag att det motiverar skraddarsydda satsningar på dessa. "Det krävs specialsatsningar och branschkunskap" (Ibid s. 58).

Slöjdarna har svårt att ta ut det pris de skulle behöva ta ut av kunden, då kunden oftast kan köpa en liknande, industritillverkad produkt betydligt billigare. Detta kallas för "Baumols kostnadssjuka", och det är för att lösa detta problem som vi har kulturpolitiken. Hur NFH skulle kunna lösa detta dilemma är svårt att säga, men det är värt att tänka igenom.

Skillnad mellan kulturföretagare och andra tillverkande företagare är något som NFH är medvetna om och de är medvetna om att kulturföretagare behöver ett annat stöd än övriga företagare. De ser till att fråga vad det är praktikerna behöver inför att de genomför satsningar, antingen genom att fråga dem eller hemslöjdskonsulenterna som arbetar nära slöjdarna i regionerna. Rebecca Ahlstedt har en stor förståelse för slöjdarnas olikhet och har en medvetenhet kring att det många gånger saknas riktade och fungerande stöd till kulturföretagare (intervju 2)

Slöjdföretaget, en annan typ av kulturföretag?

Kanske är det så att slöjdföretaget varken är ett rent kulturföretag eller ett rent marknadsorienterat företag? Kanske är de en blandning av dessa båda? Ett företag som dels arbetar utefter marknadens efterfråga och företagarens konstnärlighet? De stödfunktioner som NFH erbjuder utgår som ovan beskrivet för det mesta från marknadens efterfråga, kanske är slöjden ett specialfall när det kommer till kulturnäringarna? Det verkar så när jag studerat det som NFH har gjort för slöjdare, och då informanterna beskriver hur slöjden alltid har haft näringen som en central punkt. För att närmare undersöka detta tror jag det är av vikt att fråga praktikerna, slöjdarna, hur de ser på sin egen roll som kulturskapare och företagare. Slöjdens historia, att den har grundat sig i ett skapa för husbehov och avsalu, tyder även det på detta.

Karlsson och Lekvall beskriver hur kulturföretagandet ser annorlunda ut beroende på vilken typ av kultur som produceras, och att företagens affärsmodeller därför ser olika ut. För att lära sig hur kulturföretagandet fungerar behöver man studera de företag som finns: - hur arbetar de, vilka villkor upplever praktikerna? Ofta vill beslutsfattare och de som studerar dessa näringar hålla sig på en makronivå, och studerar de stora perspektiven uppifrån istället för att sätta sig in i vad som händer i företagen. Men för att förstå hur dessa näringarna fungerar behöver de studeras på en närmare nivå, först då kan vi lära oss av dem och utveckla system för dem att verka i. För att offentliga initiativ ska nå företagarna och kulturlivet gäller det att de har en förankring i kulturlivet och att de utgår från företagarnas egna behov. Det är bra om de som skall utföra satsningarna själva befinner sig i, eller har befunnit i, samma situation som de som satsningen riktar sig mot. Därmed har en förståelse för de insatser som behöver göras (Karlsson och Lekvall 2011 s. 63ff). I detta resonemang har NFH en stor fördel i att Rebecca Ahlstedt själv har studerat vid HDK och har en konstnärlig utbildning som designer. Då hon själv ansåg sig sakna verktyg i sitt företagande när hon gick ut sin utbildning, så har hon en förförståelse för vad praktikerna kan behöva. NFH visar också en vilja i att kommunicera med slöjdarna och med hemslöjdskonsulenterna, för att öka sin förståelse för vilka insatser som är mest relevanta.

Karlsson hävdar att kultur och näring kan diskuteras ur tre olika perspektiv, *kultur och näringsliv*, *kultur till näringslivet* och *kultur som näringsliv*. Dessa tre perspektiv diskuteras inte sällan samtidigt, vilket leder till förvirring. *Kultur och näringsliv* innefattar diskussionen kring sponsring, eller breddad finansiering av kulturlivet som det ofta kallas. Karlsson anser att det är kulturlivet till gagn att få finansiering från flera håll, att som kulturskapare inte enbart förlita sig på statligt stöd, men inte heller enbart av privata aktörer. *Kultur till näringsliv* innebär att konstnärligt verksamma människor förs ut i andra yrkessammanhang än det enbart konstnärliga. Detta leder både till jobb för konstnärer, men också till en ökad kreativitet på andra områden i samhället. *Kultur som näringsliv* är kort och gott kulturföretaget, en kulturskapare som driver ett företag och därmed är en del av näringslivet (Karlsson, 2010, s.71ff).

Utifrån Karlsson resonemang har jag mest funnit uttryck för NFHs vilja att stötta *slöjden som näring*. Det finns dock ett exempel som omnämns i de intervjuer jag genomfört som berör *slöjden till näringsliv*, det är projektet Sloydify society, som är ett projekt som drivs av Otto von Busch och Helena Hansson. Projektet syftar till att lyfta ut slöjden i samhället, på sjukhus, återvinningscentraler etc. Detta projekt har fått medel från NFH, men är inte ett projekt som nämnden driver, därför har det inte behandlats i uppsatsen.

3.3 Vad innebär kulturella och kreativa näringar i relation till slöjdnäringar?

Tillväxtverket arbetade intensivt med de kulturella och kreativa näringarna under de år (2009-2012) som de var i fokus och regeringen gav ut Handlingsplan för kulturella och kreativa näringar. När handlingsplanen inte fick någon uppföljning, har Tillväxtverket själva arbetat fram en handlingsplan som de nu arbetar efter. I och med det täta samarbete som Tillväxtverket har med NFH har de hjälpt till med att inkludera nämnden i arbetet med KKN.

I och med att KK-stiftelsen var först ut i Sverige med att formulera en plan för dessa näringar gjorde de anspråk på frågorna och genom att vända på dem på det vis de gjorde, där de satt konsumenten i fokus, så fjärmade de flera tjänstemän och kulturskapare från denna sektor. Genom att alienera de som arbetar inom kulturlivet från arbetet med de kulturella och kreativa näringarna har det varit tungt att få med dem i det arbete som sedan skett inom området, då starten inte var den bästa (Karlsson och Lekvall 2011 s. 104). Fram till 2009 var ett av de nationella kulturpolitiska målen att ”motverka kommersialismens negativa verkningar” (Johannison 2006 s. 265), detta mål togs sedan bort i de nya målen som antogs 2009. Vad negativa verkningar innebär är något som kan diskuteras in i det oändliga, och det har inte denna uppsats plats till. Vad som dock är intressant i sammanhanget är den omställning som kulturtjänstemän fick göra från detta mål tills att det togs bort, och fler och fler satsningar på KKN startade runt om i landet. I den här diskussionen hjälpte KK-stiftelsens utgångspunkt inte till i att få med sig landets tjänstemän och kulturarbetare.

De stödfunktioner som finns för företag idag fungerar inte i den snabbt växande och annorlunda kreativa sektorn. I det handlingsprogram som regeringen lade fram för KKN skulle en stor del av de tilldelande medlen gå till utbildning inom de myndigheter som berörs, så att de kunde få en större förståelse för sektorns unika behov. Karlsson menar, att då Sverige är sen in med sin nationella handlingsplan, så skulle de kunna lära av de misstag som forskare i Storbritannien har funnit i sina, sedan många år verksamma program. Om Sverige erkänner den komplexitet vilken de kulturella och kreativa näringarna innebär, så skulle en produktiv utveckling kunna ske. Människorna som rör sig inom denna näring passar inte in i mallar som passar de ”vanliga” företagen i vårt samhälle. Karlsson diskuterar Tim och Wrights, två brittiska forskare som menar att det är viktigt med en kommunikation med de som arbetar inom sektorn när handlingsplaner och politik ska skrivas, det behövs gemensamma lärprocesser där praktiker och politiker och myndigheter lär av varandra (Karlsson 2010 s. 97ff). Frågan är huruvida någon sådan kommunikation skett i utformandet av programmet, eller för den delen under tiden som programmet verkade i Sverige. NFH har ofta aktivt arbetat för att få praktikernas perspektiv på frågan, men huruvida programmet i stort gjort detta är svårt att säga.

I rapporten ”Den ofrivillige företagaren” som Karlsson och Lekvall gav ut 2002, beskrivs kulturföretagarna som en grupp som faller mellan stolarna, mellan näringspolitiska insatser och kulturpolitiska insatser. Så upplevs det enligt Karlsson och Lekvall fortfarande. Regelverk och stödfunktioner fungerar dåligt för kulturföretagarna. Problemet beskrivs på ett sätt kommit närmare en lösning, den nationella handlingsplanen för KKN som regeringen gav ut, var framtagen av både kulturdepartementet och näringsdepartementet, det blir därmed ett tvärsektionellt samarbete som Karlsson och Lekvall beskriver det. Det kan dock uppstå problem inom samarbetet då de båda departementen har olika politik områden och därmed olika intressen inom samma område. Det kräver en tydlig indelning,

vilka är de näringspolitiska respektive kulturpolitiska målen som området för kulturnäringsarna ska uppfylla? Det är viktigt att det finns olika typer av mål för närings- respektive kulturområdet. I utformande av målen måste en medvetenhet finnas kring att det är lättare att mäta näringspolitiska mål. Det är lättare att räkna på antal startade företag, än att räkna utvecklingen på kulturområdet. För att en satsning ska vara lyckad behövs tydliga mål, både för näring och för kulturen, samt att båda måttstockarna och värdena respekteras (Karlsson och Lekvall, 2011 s.16ff). Det är viktigt att minnas att politiken som rör kulturnäringsarna inte är hela kulturpolitiken, lika lite som det är hela näringspolitiken. Det finns andra värden som ska skyddas och få plats i kulturpolitiken.

Handlingsplanen som regeringen lade från 2009 ska stärka både kultur och näringsliv och samverkan mellan dessa (Handlingsplan för de kulturella och kreativa näringarna 2009 s. 4), men mest medel och ansvar har enligt riksantikvarieämbetet gått till de myndigheter som berör näringsområdet (Kulturmyndigheternas arbete med kulturella och kreativa näringar 2012). Det är därmed en fara att det främst är dessa måttstockar och mål som tagits tillvara i regeringens satsning. Det finns i denna uppsats för lite utrymme för att göra vidare undersökningar i hur dessa måttstockar respekteras och hur det såg ut i handlingsplanen, men jag skulle gärna vilja göra vidare efterforskningar i detta.

Det råder inte riktig samstämmighet kring vad kulturella och kreativa näringar egentligen är och det är ett utav grundproblemen när det kommer till arbetet med näringarna. Även om det finns en utarbetat lista på vad de kulturella och kreativa näringarna innebär i Sverige, så verkar det ändå inte råda samstämmighet kring vad begreppet kulturella och kreativa näringar egentligen är upplevde jag i mina intervjuer.

Arbetet med de kulturella och kreativa näringarna är ett relativa ungt område, vilket gör att det är svårt att se vilka effekter det fått i landet. I och med att regeringen valde att inte fortsätta något program ligger det återigen ute på de enskilda regionerna och myndigheterna att fortsätta arbetet. Visst kan regeringen inte driva en satsning av det här slaget hur länge som helst, men tre år kan tyckas lite väl kort för att befästa området, anser jag. Karlsson beskriver en rapport skriven av Charles Tims och Shelagh Wright, i vilken de problematiserar de tröga processer som politiken har inbyggt i sitt system. Det finns en vilja att stödja de kreativa näringarna, men de kreativa näringarna förändras snabbare än de mätinstrument och klassifikationer som politiken arbetar efter. De får inte grepp om den snabbt föränderliga sektorn (Karlsson 2010, s. 97). Det är problematiskt att arbetet fick så pass kort tid på sig att utvecklas och eventuellt finna nya mätinstrument för att förstå näringarna.

Denna uppsats har bara skrapat på ytan av det stora område som är kulturella och kreativa näringar. För att få en större förståelse för hur slöjden platsar i denna sektor vore det intressant att studera de regionala projekt som berört området.

4. SAMMANFATTNING

Uppsatsen undersöker vad som gjorts på nationell nivå för hemslöjden som näringsgren under åren 2008-2014. Den nationella nivån syftar på nämnden för hemslöjdsfrågor (NFH), Svenska Hemslöjdsföreningars Riksförbund (SHR) samt Tillväxtverket. Fokus ligger i uppsatsen på nämndens arbete.

Den berör även arbetet med de kulturella och kreativa näringarna som skett under åren, kopplat till hemslöjden. Syftet var att skapa en bild av hur NFH, SHR samt Tillväxtverket arbetade med frågan under åren 2008-2014. Dessa år är valda då NUTEK (Verket för näringslivsforskning) 2008 gav ut rapporten, *Hemslöjden som näringsgren*, vilken har varit av stor vikt för det arbetet med hemslöjden som näringsgren. Rapporten bestod av en analys av hemslöjdens svårigheter och möjligheter som näringsgren.

Frågeställningarna som legat till grund för denna studie har varit:

- Vad har gjorts på nationell nivå för att stärka aktiva slöjdare i deras företagande under åren 2008-2014?
- Hur har Nämnden för hemslöjdsfrågor arbetat med den rapport som NUTEK släppte 2008?
- Vad innebär kulturella och kreativa näringar i relation till slöjdnäringar?

För att besvara dessa frågor har intervjuer gjorts med:

- Per-Olof Remmare, NFHs kontaktperson på Tillväxtverket. Arbetar med kulturella och kreativa näringar på Tillväxtverket.
- Rebecca Ahlstedt, Näringskonsulent på NFH sedan 2012. Bakgrund som processledare och designer.
- Friedrike Roedenbeck, Kanslichef på NFH sedan 2012.
- Eva Ohlsson, Kanslichef på NFH åren 1994-2012.
- Kerstin Andersson Åhlin, Verksamhetschef på SHR sedan 1994.

Vidare har dokument i form av årsredovisningar, projektrapporter, verksamhets- och projektplaner samt handlingsplaner studerats.

Den teoretiska ansatsen som studien utgår ifrån är de tankar och teorier som den svenske idéhistorikern och kulturskribenten David Karlsson samt Lotta Lekvall, VD för nätverkstan, har utarbetat under flera års studier av kulturföretagande. De visar i sina rapporter på den komplexitet och särart som kulturföretagandet innebär och visar på de brister som finns i stöd för dessa företag. Vidare beskriver de hur kulturföretagarna besitter kunskap som ofta förbises vid skrivandet av handlingsplaner och stödfunktioner. De beskriver även vikten av att engagera praktikerna när stöd utformas.

Vidare diskuterar Karlsson och Lekvall hur kulturella och kreativa näringar har vuxit fram som område för regional och nationella tillväxt. De diskuterar svårigheterna och möjligheterna med kulturnäringarnas plats i den ekonomiska tillväxten och menar på att det är viktigt att vid utformning av handlingsplaner för kulturnäringar, värna om de kulturella värdena och de ekonomiska värdena.

Jag har studerat de insatser som de valda myndigheterna och organisationen gjort, och diskuterat dessa utifrån de teorier som Karlsson och Lekvall har lagt fram. Diskussionen pekar på att de berörda myndigheterna och organisationen har en viss medvetenhet kring de svårigheter som kulturföretagare upplever. De känner till kulturföretagarens särart och behandlar frågan på ett medvetet sätt. Flera av de insatser som gjorts utgår dock ifrån att företagen arbetar utefter marknadens efterfråga, vilket inte är något som är förenligt med kulturföretagaren, enligt Karlsson och Lekvall.

Den största, och enligt mig viktigaste, insatsen som NFH har gjort för slöjden som näringsgren under perioden 2008-2014 har varit den projektperiod som varade under två år, som kallas för Näringskonsulent, detta projekt avslutas under juni 2014. Projektet har inneburit att NFH har varit huvudman åt en nationell konsulent i näring. Projektperioden har inneburit att sex delprojekt har genomförts inom olika områden. Dessa olika delprojekt har involverat många slöjdföretag, från oerfarna företagare till mer erfarna.

Tillväxtverket, som är en myndighet under näringsdepartementet har fortsatt arbetet med KKN även efter det att regeringens program för dessa tog slut 2012. De räknar in slöjd och hantverk som en del av KKN, vilket visar på att slöjden har positionerat sig inom KKN i Sverige.

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

Otryckta källor

Arkivhandlingar:

Regleringsbrev för NFH:

Dnr: Ku2011/1960/RFS

Tillgänglig på Internet: <http://www.esv.se/Verktyg--stod/Statsliggaren/Regleringsbrev/?RBID=13957>

Dnr: Ku2012/1898/RFS

Tillgänglig på Internet: <http://www.esv.se/Verktyg--stod/Statsliggaren/Regleringsbrev/?RBID=14720>

Tryckta källor

Björkman, Heli (2011). *Den samtida hemslöjden: projektrapport*. Stockholm: Nämnden för hemslöjdsfrågor

Handlingsplan för kulturella och kreativa näringar. (2009). Stockholm: Näringsdepartementet

Karlsson, David (2010). *En kulturutredning: pengar, konst och politik*. Göteborg: Glänta produktion

Karlsson, David & Lekvall, Lotta (2002). *Den ofrivillige företagaren* [Elektronisk resurs] : en studie av kultur, ekonomi och företagande. Göteborg: Nätverkstan Kultur i Väst Tillgänglig på Internet: <http://www.framtidenskultur.se/denofrivillige.pdf>

Karlsson, David & Lekvall, Lotta (2011). *Örnarna och myrstacken -vad vet vi om kulturnäringarna?* Göteborg: Nätverkstan Västra Götalandsregionen. Tillgänglig på Internet: http://www.natverkstan.net/files/2010/03/ornarna_slutrapport_110925.pdf

Kulturmyndigheternas arbete med kulturella och kreativa näringar [Elektronisk resurs]. (2012). Stockholm: Riksantikvarieämbetet Tillgänglig på Internet: http://www.raa.se/publicerat/varia2012_39.pdf

Nämnden för hemslöjdsfrågor (inget år). *Projektplan Näringskonsulent*. Tillgänglig på Internet: http://nfh.se/download/18.1b1cc8131331d1e167d80004295/1369958637424/Projektplan_naringskonsulent.pdf

Nämnden för hemslöjdsfrågor (2009), *Årsredovisning 2008*, Sockholm, Nämnden för hemslöjdsfrågor

Nämnden för hemslöjdsfrågor (2010), *Årsredovisning 2009*, Sockholm, Nämnden för hemslöjdsfrågor

Nämnden för hemslöjdsfrågor (2011), *Årsredovisning 2010*, Sockholm, Nämnden för hemslöjdsfrågor

Nämnden för hemslojdsfrågor (2012), *Årsredovisning 2011*, Sockholm, Nämnden för hemslojdsfrågor, Tillgänglig på Internet: http://www.nfh.se/download/18.6a7dfc9a134cd71cae180009687/1369958598727/NFH_%C3%85rsredovisning+2011.pdf

Nämnden för hemslojdsfrågor (2013), *Årsredovisning 2012*, Sockholm, Nämnden för hemslojdsfrågor, Tillgänglig på Internet: <http://nfh.se/download/18.5a5c099513972cd7fea33551/1369958600697/NFHÅrsredovisn2012.pdf>

Nämnden för hemslojdsfrågor (2014), *Årsredovisning 2013*, Sockholm, Nämnden för hemslojdsfrågor, Tillgänglig på Internet: http://issuu.com/nfh_/docs/nfh2013

Persson, Jan T. (red.) (2008). *Hemslojden som näringsgren*. Stockholm: Verket för näringslivsutveckling (NUTEK)

Thörn, Catharina (2008) ”*Intervention or The need for a new cultural Critique*” *Art Monitor* Tillgänglig på Internet: http://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/21795/1/gupea_2077_21795_1.pdf

Tjora, Aksel (2012). *Från nyfikenhet till systematisk kunskap: kvalitativ forskning i praktiken*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

<http://nfh.se/aktuellaomraden.4.1b1cc8131331d1e167d80003690.html> (3/5 2014)

<http://nfh.se/barnochunga/slojdinkubator.4.5a5c099513972cd7fea375d7.html> (9/5 2014)

<http://nfh.se/nyheter/nyheter/slojdinkubator.5.e8f46b8140a162b4fe3f45.html> (9/5 2014)

<http://nfh.se/omnfh.4.1b1cc8131331d1e167d80003585.html> (3/5 2014)

http://hemslojden100ar.se/wp-content/uploads/2013/02/Sammanfattande-slutrapport.pdf?utm_campaign=cmp_178064&utm_source=getanewsletter (10/5 2014)

<http://www.hemslojden.org/om-hemslojden/> (9/5 2014)

<http://www.tillvaxtverket.se/huvudmeny/insatserfortillvaxt/flerochvaxandeforetag/kulturellaochkreativanaringar.4.2951bcb412700b68b8680001486.html> (8/5 2014)

<http://www.tillvaxtverket.se/huvudmeny/insatserfortillvaxt/flerochvaxandeforetag/kulturellaochkreativanaringar/insatser20132015.4.48a604441429f3886202409.html> (10/5 2014)

<http://www.ne.se/sok?q=kulturekonomi> (22/5 2014)

<http://www.natverkstan.net/om-natverkstan/> (11/6 2014)